

6.
N A

PUBLICZNY POPIS UCZNIOW

WARSZAWSKIEGO LICEUM,

maiący się odbywać w Pałacu Królewsko-Saskim
dnia 24^{go}, 25^{go} i 26^{go} Września,

z rana od godziny 9^{téy} do 12^{téy}, po południu od 3^{éy} do 6^{éy}.

IMIENIEM INSTYTUTU

PRZESWIETNĄ PUBLICZNOŚĆ

z a p r a s z a

J. ~~8200~~ 1176
REKTOR LINDE,

W WARSZAWIE, 1810 ROKU.

[Handwritten scribble]

WYKŁAD NAUK

d a w a n y c h

W L I C E U M W A R S Z A W S K I E M,

W R O K U S Z K O L N Y M 18^o2.

NAUKA JEZYKA, STYLU i LITERATURY POLSKIEJ,

pod przewodnictwem Profesora BENTKOWSKIEGO

K L A S S A P I E R W S Z A:

Nauczyciel *Siebert* wprawiał uczniów w czytanie jasne i dobitne, starając się zawsze aby rzecz czytana zrozumieli i dowiedli tego opowiedzeniem treści. Grammatykę na Klasę I. wykładano uczniom. — Rzecz przeznaczoną na deklamacyą, objaśnił zawsze wprzód Nauczyciel, i rozbiierał grammatycznie; na ten koniec obrano prócz niektórych baiek *Krasickiego*, *Rozmowę Piafa z Daryuszem*, *rozmowę Bolesława Chrobrego z Kazimierzem Wielkim*, z pism tegoż; *Pałac i Chatka* przez *Gliszczyńskiego*; *Pałac i Jedwabnica*, *Świeca i Komor* przez *Jasińskiego*; *Cnocie nie Fortunie ufać potrzeba*, *pieśń Kochanowskiego*; *Dzień 3 Maja*, wyjątek z mowy *Stanisława Potockiego*. — Na roboty domowe pisali uczniowie przykłady spadkowania i czasowania foremnego, niektóre baieczki *Krasickiego* opisywali prozą, i lżeysze kawałki tłómaczyli z *Łacińskiego*.

K L A S S A D R U G A.

Nauczyciel *Pyka* przechodził z uczniami Grammatykę dla Szkół Narodowych na Klasę II. i wszelką rzecz czytana objaśniając, zwracał ich uwagę na przyftosowanie reguł grammatycznych. — Na Deklamacyą mieli następujące wymłki: *Przykład Cnoty*, z zabawek *Osińskiego* — *Niemodna Wieśniaczka* — *O Bogu* — Na stoletni obchód zwycięstwa *Jana III.* przez *Kniaźnina* — *Snycerz*, *Posąg*, i *Jowisz*, powieść

Godebskiego — Pacierz Staruszka, przez Naruszewicza — Powrót z Warszawy na wieś przez Karpińskiego — Pieśń do Przyjaciela, tegoż — Charakter Trajana — O Czarnolesie, wyimek z opisu podróży Krasickiego — Opis uroczystości żniwowej, tegoż — Człowiek szczęśliwy przez Tyszyńskiego.

Na roboty domowe pisali listy w materyach potocznych, lub zadawano im opisy i tłumaczenia łatwiejsze, iako to: List z prozbą o przesłanie świeżo wyszłych Xiążek Historycznych — List donoszący przyjacielowi o przybyciu Króla do Warszawy — Opis przyięcia Cesarza Ottona przez Bolesława Chrobrego; Przyjazd Władysława Jagiellona do Polski — List donoszący Rodzicom o postępkach w naukach, i t. d.

K L A S S A T R Z E C I A.

Profesor *Werbuz* powtórzywszy naprzód z uczniami treść Grammatyki Części drugiey, a w szczególności o gatunkach słów Polskich i ich czasowaniu, przeszedł potem z Grammatyki Narodowey na tęż Klasę przeznaczonę, Rozdziały o wewnętrznym wyrazów znaczeniu — O źródłosłowie — O słoworodzie. —

Niektórych wyimków piękniejszych w klasie czytanych i objaśnionych uczyli się na Deklamacyą, iako to: Początek zimy, z poematu o porach roku — Sądu ostatecznego pieśń pierwsza — O nadziei — do Mądrości — Mowa Galgaka Wodza Brytannów do swych współziomków przed zaczęciem bitwy — Głos Ojczyzny do fyna, przez Karpińskiego — Wyimek z poematu o Rolnictwie, Tomaszewskiego — Świat zepsuty, Satyra Krasickiego — Mowa Amerykańskiego rządcy do Europejczyka — z Eneidy opis Piekła — z Iliady rada Bogów, tłumaczenia Dmochowskiego — z Woyny Chocimskiej pieśń dwunasta, i t. d. —

Na roboty domowe zadawał Nauczyciel listy i opisy, iako to: Opis bydła domowych i ich użytku dla ludzi — Opis Warszawy — List proszący o pożyczenie Xiążek — List z opisem uroczystości wchodu woyska Polskiego do Warszawy — Opis porównywały burzę z nieszczęściem, a pogodę z szczęściem — Obraz miłości Synowickiey — Potrzeba wzajemney pomocy, w towarzystwie — Porównanie Henryka IV. z Piotrem Wielkim.

K L A S S A C Z W A R T A.

Wyluszczone naprzód uczniom ostatnie Rozdziały z Grammatyki Narodowey o Wierszopistwie Polskim, i o czytaniu Xiążek uważanem w trójakim względzie. Wyłożono potem prawidła, podano uwagi względem pisania listów w rozmaitych ma-

terych i czytano z nimi niektóre wzory; na roboty zaś domowe których było celem doskonalenie stylu, podawał Profefor *Zabellewicz* rzecz w klasie przeczytaną za wzór do naśladowania, lub wyznaczał materye za treść roboty, iako to: O pożyteczności zmysłów naszych — Mowa Hannibala, gdy go strofowano o rozśmianie się w czasie powszechnego smutku, (naśladowanie) — Lift wynurzający radość z powodu ogłoszonego pokoju — O potrzebie połączenia ćwiczeń duszy z ćwiczeniami ciała — Lift Ojca do Syna bawiącego w Paryżu, napominający go, aby korzystał z czasu i okoliczności — Przyczyny i skutki wojen Kartagińskich z Rzymianami — O potrzebie nabycia wiadomości historycznych i o pożytkach stąd wynikających — Opis dobroczynnych skutków, które spłynęły na Naród Polski przez zaprowadzenie Chrześcijaństwa — Lift do przyjaciela z uwagami nad przysłowiem: Kto nie zna swéj żadney wady, niech się powadzi z sąsiady. — Niektórzy także uczniowie probowali się w wydaniu swych myśli wierszem.

Mieli prócz tego objaśnioną wiadomość o różnych gatunkach poezyi, iako to: o Sielankach, Satyrach, Odach, Elegiach, Epigrammatach, i ich Pisarzach, a pięć kniéysze wyimki z Autorów objaśniał Nauczyciel w klasie, i niektóre zadawał na Deklamacyą, iako to: Wyimek z mowy Niemcewicza mówiącego na obronę Komisji Edukacyinéy — Wiersz Szymanowskiego do Nadziei — Chudy Literat, Satyra Naruszewicza — Marnotrawstwo i przestroga młodemu, Satyry Krasickiego — Głos umierającego Katona przez Kofsakowskiego — toż samo przez Minasowicza — Wzięcie Pragi z mowy Niemcewicza na pochwałę Ignacego Potockiego — Mowa Scypiona Afrykańskiego do zbuntowanych żołnierzy, i wiele wyimków własnego uczniów wyboru.

K L A S S A P I Ą T A.

Profefor *Bentkowski* rozbiarał z uczniami dzieło Golańskiego o Wymowie i poezyi, a w szczególności Rozdziały: Początek i zamiar Wymowy, Wymowa jest dziełem wolnych Narodów — O zasadach i pomocach Wymowy, sposobność naturalna; wzruszenie umysłów, i t.d. Prawidła te i uwagi starał się Nauczyciel objaśniać i sprawdzać na przykładach czytanych w klasie, których potem uczniowie do Deklamacyi używali; i tak wytknięto piękność i dobitność w mowie Stanisława Potockiego, gdzie porównywa Krasickiego z Piramowiczem i Szymanowskim; w mowie umierającego Marka Aureliusza dootaczających go urzędników i Syna, z dzieł Krasickiego — w Mowie Appiusza Klaudyusza, którą miał w Senacie dla zniszczenia zamysłów Pirrusowych — prócz tego: Gość w Heilsbergu, wiersz Trembeckiego — Porównanie Krasickiego z Naruszewiczem, przez Dmochowskiego — Oda do czasu — Początek bitew

z Illiady — Mowa Tadeusza Mostowskiego przeciwko limitie Seymu — Świątynia Nudów, naśladowanie Wyszkowskiego — Powitanie Słońca, z Tomsona.

Wyłożono także teorią wiersza bohaterkiego, i dramatyki tak komedyi iak traiedyi, przyłączając wiadomość o znakomitszych pisarzach tego rodzaju poematów w różnych Narodach a mianowicie w Oyczytym języku. Nakoniec, podano szereg historyków Polkich, tak w ogólności całą Historją Narodową obejmujących, iako téż opisujących pojedyncze tylko Panowania, lub zdarzenia niektóre, a to w porządku chronologicznym, poczynszy od Kronikarzy dwunastego wieku aż do naszych czasów. — Dla nabycia łatwości w pisaniu i dobrego stylu, rzecz za wzór przeczytaną pisali niekiedy uczniowie natychmiast w klasie, i porównywali z pismem wzorowem; prócz tego tłumaczyli w domu z Łacińskiego języka na Polski. pismo Cyce-rona o przyjaźni, a na roboty z własny głowy następujące mieli zadania: Talent nieużyty jest skarb zagrzebany — Opis zaszczytów naszego klimatu — Wystawienie dwóch czynów najznakomitszych za Panowania Zygmunta III, w Polsce — Uczucia wynurzone przy odebraniu wiadomości zawartego pokoju w Wiedniu (niektórzy wierszem) — Uszcześliwienie głupich naśladowanie z Nekiera — Mowa Juliusza Cezara do żołnierzy, gdy zbrojno chciał przechodzić przez Rubikon — Opis wesela wiejskiego — Odezwa Żołkiewskiego do wojska żądającego bitwy, gdy Daulatgeri z Tatarami wpadł na Wołyń roku 1618 — Usprawiedliwienie się Żołkiewskiego przed Zygmuntem III, gdy go obwiniano o trwożliwość w czasie napadu Tatarów — Przyjaciela poznasz w potrzebie — Miłość dziecinna trzech Japończyków (naśladowanie) — Ostatnie wyrazy Ojca bliskiego zgonu, zalecającego Synom swoim jedność — List groźny Xerxesa do Ateńczyków — Nadto, wyszukiwali znaczeń wyrazów blizkozna- cznych, iak n. p. Skromność, nieśmiałość pokora, uniżoność — śmiałość, odwaga, zuchwałość, bezczelność i t. p.; i pisali listy w materyach poważniéjszych.

K L A S S A S Z O S T A.

Dla ukształenia w uczniach dobrego gustu, Nauczyciel téy Klasy Professor Bentkowski nieprzeftawał na saméy teorii czyli prawidłach krasnomowskiich, lecz przechodził z nimi niektóre znakomitszych pisarzów naszych plody, rozbiierając ie nie tylko co do pojedynczych myśli, lecz i co do układu całości, iako to: Szymanowskiego rozprawę o guście; Stanisława Potockiego mowę na pochwałę walecznych w boiu poległych Polaków — Mowę Dmochowskiego na pochwałę Krasickiego — Uwagi nad jedną z dawnych prerogatyw Polkich *Liberum Veto*, wyjęte z podróży *Cooxa* przez Switkowskiego — Mowę Seymową Naruszewicza za duchowienstwem — Szymanowskiego list do młodzieńca, który zamysła zwiedzić obce kraie — Czytano

także sztukę Rymotwórczą przez Dmochowskiego i porównywano tegoż tłumaczenie Eneidy z Oryginałem i z dawniejszym przekładaniem Andrzeia Kochanowskiego,

Uczniowie téy Klasy zebrali już w prawdzie w Klasach niższych cząstkowe wiadomości o pisarzach Oyczytych, lecz tutaj dopiero daje się Historya Literatury Polskiéy w całej obszérności, wystawieniem stanu Nauk przez wszystkie wieki i każdéy umiejętności w szczególę, wymieniając pisarzy i dzieła podług klasyfikacyi zachowanę w dziele P. Karłankas, pod tytułem historyi Nauk wyzwolonych. Naprzód wyłuszczył Nauczyciel urzędzenia, środki, i okoliczności, które się przyczyniały do wzrostu cywilizacyi i zakwitnienia nauk, iako téż i przeszkody, których powszechne oświecenie lub pojedyncze nauki w Narodzie naszym doznawały. Po takowym wstępie wymienił pisma, z których wiadomości o historyi literatury naszéy zasięgać można. Podzieliwszy potém całą Historyą literatury na pięć okresów, wystawił obraz stanu Nauk przez wszystkie wieki, starając się osobliwie o dokładne oznaczenie panującego gustu i rozmaitych kolei, których język Polski i powszechne oświecenie za rządów każdego Monarchy doznawało. Dalej mówił o naydawniejszych pomnikach języka Polskiego tak wierszem iak prozą — o dziełach traktujących o języku Polskim w ogólności, i w szczególności — Prócz tego, ukończono w tym roku Historyą Poezyi Oyczytéy we wszystkich iéy oddziałach, przyłączając zawsze wiadomości bibliograficzne, iako do historyi Literatury niezbędnie potrzebne. W roku następnym dalszy będzie ciąg, a mianowicie Historya Nauk filozoficznych, Matematycznych, historycznych i Nauk przyrodzenia,

Na roboty domowe, prócz tłumaczeń z obcych języków, mieli następujące zadania: Obraz prawdziwego Kapłana — Mowa Ateńczyka do zgromadzonego Iudu po groźbach Xerksesa, aby łupy na Persach zdobyte i w świątyniach Ateńskich pozawieszane, pozdémowano. — Jak się na sen zapatrywać mamy — Myśli więźnia chcącego wdzięczność swoję wynurzyć wynalazcy pisma: *Marcet sine adversario virtus*. — Powitanie wojska Polskiego powracającego do Warszawy r. 1809. po skończonéy kampanii — (niektórzy napisali wierszem). — Nie dla siebie samego żyć powinieneś — Mowa nakłaniająca zgromadzonych Reprezentantów Narodu, aby wnieśli projekt do prawa przeciwko niewdzięcznym — Obraz wielkości charakteru dawnych Rzymian — *Juvat socios habere malorum* — Uwagi o poezyi Polskiéy Dumą zwanéy — O użytku i szkodliwości przepychu (*le luxe*) — Czyli można tę myśl przypuścić, aby barbarzyństwo wieków średnich w Europie powrócić się miało — Uwagi o pojedynkach, z powodu utraconego przyjaciela — Przymioty dobrego żołnierza, i t. d.

Język Polski trzy razy na tydzień przez wszystkie Klasy dawano:

LANGUE ET LITTÉRATURE FRANÇOISE,

dirigée par le Professeur ROUSSEAU.

PREMIÈRE CLASSE.

Les écoliers de cette classe ont appris à lire suivant les principes de la lecture, ce qu'il ne faut pas cependant prendre dans le sens le plus étendu, lire avec art étant une chose trop au-dessus de l'esprit borné de l'enfant. Cet exercice a été accompagné de la traduction interlinéaire dans laquelle on s'est fortement attaché à la véritable signification des mots que l'on a fait apprendre par coeur, ainsi que les morceaux qui ont été bien lus et bien traduits.

La version de petites locutions a accoutumé les élèves aux manières de parler les plus usitées, leur a rendu familier l'usage pratique des verbes auxiliaires *Avoir* et *Etre*, et leur a transmis les premiers éléments de l'orthographe.

Pour donner autant que possible à la prononciation le mode, le ton et la cadence qui sont l'expression la plus naïve du sentiment et du coeur, l'on a eu recours à des fables ingénues que l'on a fait apprendre par coeur aux élèves.

Mr. Vanin est seul chargé de l'enseignement dans cette classe.

SECONDE CLASSE.

Le développement de l'article avec le tableau des cas ; les quatre conjugaisons régulières avec les constructions propres du verbe, et des exercices pratiques pour familiariser les élèves avec l'usage de ces constructions ; des thèmes dans lesquels on a fait faire l'application de l'article conformément aux substantifs pris dans un sens, soit étendu, soit déterminé, dans un sens restreint et dans un sens individuel ; enfin la lecture liée avec la traduction ; Voilà les objets que Mrs. Mahé et Vanin ont traités dans cette classe. Ils se sont de plus efforcés d'inspirer aux élèves le goût de la déclamation par des contes en prose et de petites fables qu'ils leur ont fait apprendre par coeur. Ces morceaux sont : La brebis et le chien ; le coucou et l'hirondelle ; le corbeau et le renard ; le prix du travail ; l'estomac et les autres membres ; le grillon et le papillon ; les souhaits d'un enfant ; le corbeau et l'abeille ; la fourmi et la cigale ; &c.

T R O.

TROISIÈME CLASSE.

On s'est appliqué dans cette classe à donner aux élèves une idée juste des parties du discours avec les règles qui en dépendent, et qu'on leur a montrées dans des thèmes analogues. Ces règles, outre les parties indéclinables, ont compris le substantif avec les trois fonctions qu'il remplit dans le discours; le genre du substantif qui n'est que masculin ou féminin, avec les exceptions à ce principe, savoir les substantifs de différents genres sous différentes significations, et ceux qui ont la même signification dans les deux genres; le nombre des substantifs avec la caractéristique du pluriel; l'adjectif, sa fonction, ses variations accidentelles, et que sa nature n'est pas tellement fixe et déterminée qu'il ne puisse devenir quelquefois un véritable substantif; la partie des pronoms qui embarrassent le plus les étrangers; la distinction du verbe en espèces avec des paradygmes sur chaque espèce, et les règles qui y ont rapport, celles principalement qui regardent les différentes constructions des verbes neutres et impersonnels. La déclamation et la lecture liée avec la traduction ont été perfectionnées dans cette classe par des morceaux tirés de Berquin, de Thomas, de la Fontaine, de Didot, de Voltaire et de Barthélemi.

Le narré a aussi occupé les élèves de cette classe, et dans cet exercice on a eu le double but de rendre familier l'usage du parler, et de former les élèves au ton de la conversation et du style simple.

Le Professeur Rousseau est seul chargé de l'enseignement dans cette classe et dans les suivantes.

QUATRIÈME CLASSE.

On s'est principalement attaché dans cette classe à la syntaxe particulière des parties du discours qui offrent le plus de difficultés, et on l'a traitée autant que possible de manière à n'être pas absolument étrangère à la langue polonoise. A l'emploi des temps et des modes l'on a fait succéder la concordance des temps et des modes entre eux, et l'on a terminé par la loi d'accord. Des exemples faits de vive voix et d'autres données comme travail spécial, ont joint la pratique à la théorie, et ont rendu cette doctrine aussi sensible que familière.

Comme c'est dans cette classe que l'on commence à donner plus d'exercice à l'esprit, on a fait lire aux élèves des fragmens des meilleurs écrivains françois, de

ceux surtout qui répondissent au but qu'on s'étoit proposé, celui d'initier les élèves au style épistolaire, et de faire éclore les éléments de la littérature française.

Après une courte introduction au style épistolaire l'on a traité des missives par des billets et des lettres que l'on a fait traduire comme travail spécial du polonois en français. Cette partie a aussi été considérée comme genre de littérature en prose, en donnant aux élèves de courtes notices sur les auteurs français qui se font le plus distingués dans le genre épistolaire; en leur faisant connoître ces auteurs par des biographies détaillées, et en mettant sous leurs yeux les grands modèles dans ce genre, lesquels ont encore servi à un double exercice, d'analyse sommaire et de narré.

A la prose l'on a joint la poésie, et l'on a traité de l'origine de la fable chez les Français, et des poètes qui se font distingués dans ce genre. Ici se font présentés Jean de Meun poète du 14me siècle comme le premier qui ait acquis quelque célébrité dans ce genre de poésie; puis la Fontaine, à qui il étoit réservé de devenir le maître et le modèle de tous les fabulistes modernes; les contemporains de ce fabuliste, parmi lesquels l'on a cité Furetière, Scuderi, le Noble et la Motte. A ceux-ci ont succédé les fabulistes du siècle de Louis 15 et ceux postérieurs à ce siècle, tels que Richer, Ardène, Aubert, Dorat, Le Monnier, Imbert, Nivernois, Florian, &c. La biographie de plusieurs de ces fabulistes, et des fables des principaux ont développé le génie et le caractère de ces écrivains, et ont donné aux élèves une idée complète de ce genre de littérature.

CINQUIÈME CLASSE.

L'éloquence, le genre didactique et la poésie pastorale, ont fait dans cette classe le sujet des lectures, des analyses, des narrés, des traductions et des déclamations. Après des notices littéraires sur ces trois genres et sur les plus célèbres auteurs, l'on a passé aux plus parfaits modèles que l'on a mis sous les yeux des élèves, tels que Bossuet, dans son oraison funèbre de la duchesse d'Orléans; Massillon, dans son sermon sur les tentations des grands; Pétilson, dans les mémoires qu'il composa pour la défense du célèbre Fouquet, qui tomba en un moment du faite de la puissance dans la disgrâce la plus complète; Racan, dans son idylle intitulée: Douceurs de la vie champêtre; Mme Deshoulières, dans son idylle des moutons; Gresset, dans son siècle pastoral; Léonard, dans son idylle du bonheur; Louis Racine, dans son poème sur l'existence de Dieu; Saint-Lambert, dans son poème des saisons, et De Lille, dans son poème des jardins. L'on a terminé ces exercices littéraires par un discours oratoire de son Excellence Monsieur le Comte Stanislas de Potocki, et que l'on a fait rendre du polonois en français.

Le style épistolaire a été perfectionné dans cette classe par des lettres traduites en classe de vive voix et par écrit sur la simple lecture du polonois ; souvent aussi l'on a fait composer les élèves sur des sujets donnés.

SIXIÈME CLASSE.

Après avoir considéré la tragédie sous les deux époques brillantes de Corneille et de Racine, l'on a passé à Voltaire. Une esquisse sur l'histoire littéraire de cet écrivain a précédé la lecture de Brutus, de Zaire, d'Alzire, de la mort de César, de Mérope et de Mahomet, et cette lecture a toujours été accompagnée de notices sur le sujet de ces pièces, et de remarques sur les scènes qui ont offert quelque chose de remarquable du côté de l'art, des pensées et du style. Plusieurs de ces scènes ont servi d'exercices de la mémoire, savoir, de Brutus Acte 1er scènes 1re et seconde, Acte 5me scènes 2de 4me et 6me. De Zaire, Acte 2, scène 3me. De Mérope, Acte 1er scène 3me, Acte 4me scène 2de.

Comme les élèves de cette classe sont déjà suffisamment nourris de la lecture des bons classiques françois, on leur a donné différents sujets à traiter, tels que : Discours sur l'universalité de la langue françoise. Discours sur la littérature, sur les objets qu'elle embrasse et sur les conditions qu'elle exige. Biographie de Voltaire. Extrait de la tragédie de Mahomet. De la poésie françoise avant et depuis Marot jusqu'à Corneille. Sur la tragédie de Brutus. Eloge de Buffon. De l'état des lettres en Europe depuis Auguste jusqu'à Louis 14. Biographie du Chancelier d'Aguesseau. Sur Athalie. Eloge historique de Henri 4. Résumé sur Corneille et Racine. Eloge de Chevert. Les biographies de Confucius, de Phidias et d'Hyppolite. Extraits de Mérope et de Zaire. Vie de Leszczyński.

Le genre dogmatique a aussi occupé les élèves qui ont vu comment Montaigne fut imprimer à la langue une forte d'énergie qu'elle n'avoit pas avant lui ; comment la Rochefaucault, Pascal et la Bruyère donnèrent les premiers modèles de ce style précis qui fortifie la pensée en la resserrant ; comment Saint Eyremont introduisit dans le genre dogmatique une manière aisée et spirituelle, quoiqu'il n'approfondit rien. Ils ont vu dans Bayle la première atteinte portée aux fondemens de la philosophie ; dans Mallebranche, le meilleur modèle de style qui convienne aux matières dogmatiques ; dans Fénelon un talent rare de joindre naturellement et par une sorte d'effusion spontanée, le sentiment à la pensée, même en traitant des sujets, qui exigent toute la rigueur du raisonnement ; dans Fontenelle, l'exemple dangereux de ré-

pandre des grâces jusque sur la philosophie. Ils ont vu enfin que Voltaire, Rousseau, d'Alembert, Diderot et Buffon possédoient tous les charmes du style, et tout l'art de l'éloquence pour persuader les lecteurs, ou pour les éblouir.

Deutsche Sprache.

Unter Leitung des Prof. Reichert.

Erste Klasse.

Die Schüler wurden von Herrn Bronau im deutschen Aussprechen, Lesen und Schreiben einzelner Wörter und Sätze geübt. Dann lasen sie öfters einige kleine Gellertsche Fabeln, schrieben sie in der Klasse dem an der Tafel Vorgeschiedenen nach, und lernten sie auswendig.

Zweite Klasse.

Derselbe Lehrer setzte die Leseübungen fort, wozu die Sulzerschen Vorübungen gebraucht wurden. Das Gelesene wurde ins Polnische übersetzt. Andre Stücke wurden diktirt, von den Schülern ins Reine geschrieben, und auswendig gelernt; z. B. der Tanzbär, das Land der Hinkenden, der Knabe und die Mücken, die junge und die alte Schwalbe u. s. w. Die Geübteren der obern Abtheilung versuchten das Gelesene mit eignen Worten zu wiederholen, und lernten etwas schwerere Fabeln, als: das Schicksal, der junge Prinz, der Besitzer des Bogens u. s. w.

Dritte Klasse.

Prof. Werbusch erläuterte den 1ten 2ten und 3ten Theil der Sprachlehre des Herrn Rectors Kamizenski, sprach von jedem Redetheile insbesondere und fügte überall mehrere Beispiele hinzu. Aus Sulzers Vorübungen wurden folgende Stücke ins Polnische übersetzt, und dann zur Uebung im mündlichen Vortrag aus dem Gedächtnisse deutsch wiederholt: die Erziehung bei den alten Römern, die Auster, die Stecknadelabrik, Schmeichelei, Großmuth im Unglück, eine feine Antwort, Gewerbe,

der Herbstmorgen, Fischfang durch Wasservögel in China. Außerdem wurden die Schüler angeleitet, diktirte und grammatisch aufgelöste Fabeln, Erzählungen und Idyllen, erst wörtlich dann frei, zu übersetzen z. B. die Stadtmaus und die Feldmaus, Amyn-
tas, Palámon, Entschliesung, Proceß, die seltsamen Menschen, die Lehren, Rangstreit der Thiere in vier Fabeln, der Herbstmorgen u. m. a. Diese Stücke dienten zugleich zu den ersten Deklamationsübungen.

Vierte Klassen.

Durch praktische Sprachübungen, die an die Tafel geschrieben wurden, suchte Prof. Reich die Fertigkeit im richtigen Ausdruck, in der Wortfolge und Rechtschreibung zu befördern. Dergleichen waren: Unterschied gleich- und ähnlich klingender Wörter, unpersönliche Zeitwörter mit dem dritten oder vierten Falle — mehrere Prädikate zu einem Subjekt zu suchen — Unterscheidung ähnlicher (der entgegengesetzter Prädikate — verschiedene Bedeutungen der Zeitwörter mit Verhältniss- und Vorsylben — Wörterfamilien — Sätze und Erzählungen, worin man Beiwörter und Zeitwörter ausgelassen, zu ergänzen — bezeichnen mit veränderten Worten und Wendungen abzuwechseln u. s. w. — Die Geübteren arbeiteten zu Hause Erzählungen und Briefe aus, die der Lehrer verbesserte. Deklamationsstücke wurden theils aus Sulzer gewählt, theils diktirt z. B. der Greis und die drei Jünglinge, der Wolf auf dem Todtbette, der Herbstmorgen, die Freundschaft, das Lied vom braven Manne u. s. w.

Fünfte Klassen.

Derselbe Lehrer trug hier die Haupttheile der Rhetorik vor, wovon im erstern halben Jahre die Lehre vom Periodenbau, von den Figuren und Tropen, im letztern die Hauptgattungen des prosaischen Styls, mit Hinzufügung einiger Literärrnotizen, abgehandelt wurden. Ausarbeitungen zu Hause und in der Klasse, und der Vortrag der Geschichte in deutscher Sprache übten den mündlichen und schriftlichen Vortrag, und hatten besonders Uebersetzungen aus gelese-
nen Stücken lateinischer Classiker und Wiederholungen aus der Geschichte zum Gegenstande. Prosaische Fragmente und Poesien wurden zur Deklamation diktirt und erläutert, erstere vorzüglich als Beispiele zu den Gattungen des prosaischen Styls. Dergleichen waren: Beispiele des historischen Styls

in der niedern, mittlern und höhern Schreibart von Schröckh, Heeren und Schiller — Fragment einer Beschreibung der Schweiz von Joh. v. Müller — Beispiel aus dem Lehrstyl von Garve — Poetische Stücke waren: Diogen von Pfeffel, Abschiedslied der Württembergischen Truppen von Schubart, drei Räthsel aus der Turandot von Schiller, der sterbende Schwan von Herder, u. a. m.

Sechste Klasse.

Prof. Stöphasius widmete im erstern halben Jahre wöchentlich eine Stunde dem Vortrage einiger Fragmente aus Hufelands Werk: die Kunst das menschliche Leben zu verlängern, worüber sowohl mündliche Unterredungen angestellt, als schriftliche Aufsätze geliefert wurden. Aus Pölitz's drittem Kursus wurden einige poetische Stücke, vorzüglich von Schiller ästhetisch erläutert, und von den Zöglingen deklamatorisch vorgetragen. In dem Sommerhalbenjahr war das Theoretische der Beredsamkeit ein Hauptgegenstand, namentlich: von der Sprache der Beredsamkeit, von der eigentlichen Rede, von der Wahl des Themas, von der technischen Dekonomie einer Rede, und von den einzelnen Formen des oratorischen Styls, mit beständiger Hinsicht auf die Literatur dieser Gattung. Zur praktischen Anwendung und Bildung wurden Fragmente gelesen, wie Pölitz sie im dritten und vierten Kursus ausgehoben hat: aus Zollikofer's Betrachtungen über den gestirnten Himmel — aus Delbrück der Frühling der Natur, verglichen mit dem Frühling des Menschengeschlechts — aus Starke über die Unsterblichkeit der Seele u. a. m. Der Styl wurde durch öftere schriftliche Aufsätze, besonders kleine Reden und Uebersetzungen aus dem Livius geübt, und Fragmente klassischer Schriftsteller dienten fortwährend zur Ausbildung des höhern deklamatorischen Vortrags.

In jeder dieser Klassen waren zwei wöchentliche Stunden zu diesem Unterricht bestimmt.

JĘZYK ROSSYYSKI,
dawany przez Profesora WERBUSZA.

Z trzech godzin na tydzień temu językowi poświęconych, dwie przeznaczono

no dla począynających, a jedną dla tych którzy już nieco postąpili. Zatrudnieniem klasy początkowej była wprawa w czytanie tak Xiążek drukowanych jako i pisma — pierwsze zasady grammatyczne, jako to: formy przypadkowania i czasowania słów foremnych, zawsze zaś zwracano uwagę uczniów na porównanie Rofsyyszczyzny z językiem Oyczytym, aby widzieli co te języki mają wspólnego a czém się różnią od siebie. Nakoniec, tłómaczyli niektóre łatwiejsze rzeczy a zwłaszcza powieści.

Uczniowie oddziału wyższego czytali i tłómaczyli ufnie na język Polski: Pochwałę Katarzyny II.— pismo o Obyczajach dawnych Greków. Późniéy zaś tłómaczyli z Polskiego na Rofsyyski język dzieło, pod tytułem: *Hiftorya Państwa Rofsyyskiego*, a w szczególności Rozdziały o dawnéy Sarmacyi i Scytyi — o Stanie Rofsyi przed Rurykiem W. X., o Bulgarach, Pieczyngach, Sławianach, Estach, Czudach, Liwach, Czerwisach, Jugrach i ich siedliskach — O wezwaniu Ruryka do Rofsyi. — Dla zbogacenia pamięci i dołkonania gładkiéy wymowy, piękniejszych wyimków z Autorów Rofsyyskich uczyli się na pamięć.

L I N G U A L A T I N A

Moderante Professore STOEPHASIO.

C L A S S I S P R I M A .

Discipuli primo ut legerent expedite, recteque pronuntiarent, i. e. penultimam syllabam aut producerent vere aut corripere, deinde in *Kopczynscianæ Grammatices* prima parte *Rudimenta*, Declinationum paradigmata et Conjugationum, ut ajunt, regularium probe perdiscerent, nulli operæ magistri parserunt *Sibertus et Mahé*: quippe qui etiam huic exercitationi analysis, conversionem et e memoria recitationem formularum fabellarumque in fronte Gedikiani libelli faciliorem adjiciendam curarunt.

Neque defuit studium illud, e schola majorum rite et perquam diligenter in infima classe fovendum, compositionem adjectivorum cum substantivis pronomibusque continuo exercendi, et vocabula eorumque origines singulis fere diebus puerili memoriæ inculcandi.

C L A S S I S S E C U N D A .

Primis Elementis apprime sedulo repetitis, discipuli ad reliqua capita, alteri quæ insunt *Grammatices* parti, de anomalis verbis, de defectivis et impersonalibus, de

conjugatione periphrastica, de modo derivativa tempora formandi ex primitivis, de particulis (præpositionibus, adverbis et conjunctionibus) pergebant: ac Gedikiani tirocinii sectionem tertiam, inde a paragrapho L. usque ad LXXX. secundum Grammaticam resolventes, in sermonem patrium converterunt, selectasque particulas memoriæ mandatas recitarunt. Ceterum in componendis formulis, præter nominum genus, verba potissimum substantiva et doctrinam de comparativo respicere studuerunt magistri, *Pyka* et *Stoephasius* in priori, *Skolimowski* et *Beichtius* in posteriori hujus classis ordine.

CLASSIS TERTIA:

Elementis et hic repetitis, in Grammaticæ tertia parte magister *Sibertus* Syntaxin præcepit, et capita absolvit de rectione nominum et verborum, syntaxin infinitivorum et supinorum. Ac in Gedikii Chrestomathia inde a pag: XIX. bellum Romanorum civile primum et Mithridaticum, civile bellum inter Cæsarem et Pompejum, et quæ sequuntur de Romanorum imperatoribus capita ad paginam usque XLII. exposuit: porro e Corn: Nepote fragmenta vitarum Themistoelis, Aristidis, Epaminondæ et Hannibalis cum adolescentulis idem perlegit: ita quidem, ut hodie quæ soluta fuerant et conversa, ea cras perendieve coram interpretando repeterent domique memoriæ imprimerent. In exercitiis proponendis et corrigendis præceptor hic adiutorem habuit Professorem *Zabellewicz*, utpote qui exempla ex historia tradita hunc in finem resumens, canonum syntacticorum, eorundem quos supra diximus, rationem usque habuit. In Dictionario latino-polonico primitiva vocabula edisci idem imperavit.

QUARTA CLASSIS.

In Grammaticæ Syntaxi paullo subtiliori, Gerundiorum puta, Participiorum, Impersonalium, Adverbiorum et Conjunctionum discipulos exercuit Professor *Zabellewicz*, ac methodo quidem plane practica, pensa scilicet, quibus scribendi genus excolerent, ad regulas trivialis æque ac altioris syntaxis diligenter et accommodando et construendo. Explicavit præterea Fabulas Phædri, quarum lectissimas modo in vernaculam linguam litteris transferendas, modo oratione soluta commutandas tironibus tradidit. Insuper versus jambicos scanderunt et optimas fabellas memoriter recitarunt. Corn: Nepotis vitas aliquot, Miltiadis, Themistoelis, Aristidis, Pausaniæ, Cimonis et Lysandri Prof: *Stoephasius* grammatice illustravit et historice. Primi vitam ducis edidicerunt juvenes,

CLASSIS QUINTA.

Prof. *Beichtius* Ovidii metamorphoseon libros I. II. III. IV. et V. ad vers: CCXXXV. grammaticæ, æsthetice et mythologicæ interpretando explanavit, dictis et locis protervis audacibusque haud temere omisisis.

Fabulas quidem quum convertabant adolescentes, nunc gallica, nunc germanica, interdum et latino-prosaica atque polonica oratione, prouti cum alio atque alio linguæ usu id magis congruere visum erat, utebantur. Ac in mythis subinde repetendis, latina lingua loquentes, ut verbis distinctis concinnavisque ac puris singula quæque describerent idem curavit. Metamorphoses selectas memoriter recitaverunt.

Prof: *Bentkowski* anno præterlapso Ciceronis dialogos, de Amicitia totum, de Senectute dimidium, ut plurimum *cursorie* perlegit, grammatices tamen præcepta et logices, verbis opportune monentibus, diligenter enodans. Ceterum hos libellos discipuli non solum coram magistro, sed domi quoque, patriam linguam unicam usurpantes, interpretati sunt. Luculentissima loca ab iis sunt declamata. Sed quod ad styli exercitationes, uterque præceptor id imprimis, ut ex historico et sepistolari genere themata ad elaborandum proponerentur, spectavit. Sæpius etiam ex tempore ad magistrorum dictata scripserunt.

SEXTA CLASSIS.

Prof: *Bentkowski* in Virgilii Aeneidos libros II. III. IV. & VI. commentatus est ita, ut carminis epici virtutes, poeticam, grammaticam, res mythologicas et historicas rite exponeret, simulque interpretationes patrias *Francisci Dmochowski* et *Andræ Kochanowski* cum primo exemplari seu Originali, ut dicunt, compararet. Memoriam impressere et declamarunt præclarissima loca.

Prof: *Stoephasius* Livii Historiarum libros duos priores cum civibus legit *cursorie*; nonnunquam vero *statarie*: locis enim hi libri, præ ceteris fere, ut notum, abundant, qui propter sermonis brevitatem et infrequentiam, et propter res antiquarias, notatu mire dignas, quum juvenilis ingenii acumen in eliciendo sensu adjuvare, tum memoriam lectionum de Antiquitatibus habitarum redintegrare possunt.

Genus et scribendi et dicendi variis modis aptisque excolere studuerunt juvenes, *Bentkovic* et *Stoephasio* ducibus.

Prof: *Dąbrowski* Ciceronis Orationes pro Archia poeta et pro M. Marcello ita cum

discipulis legit, ut de eleganti verborum junctura, de dictione oratoria, de copia et varietate orationis cum cura admoneret, simulque historiam, antiquitates, aliasque res memorabiles accurate exponeret. Præterea Epistolam Horatii ad Pisones, de arte poetica, est interpretatus, eamque contulit cum versionibus, quibus in Polonica lingua gaudemus. Excerpta quædam et synopsis eorum, quæ sunt explicata, juvenibus dedit memoriæ mandanda. Idem magister Commentarios quoque prælegit et declamandos proposuit de Bello Germanico, quos *Serræ*, Viro Summo, debemus; quo quidem libro Supremus Lycei nostri ordo usus est et utetur perinde familiariter, ac si veteris Latii sibi doctor amicus esset.

L I N G U A G R Æ C A.

In ordine *Inferiori* hanc linguam ter per hebdomadam docuit Prof: *Stoephasius*, in *Superiori* toties Prof: *Beichtius*. Ac in illo quidem *Elementa*, præter *Legere* distincte et prosodice, *Paradigmata* declinabilium et conjugationum omnium ad *Buttmanni* grammaticam tirones edidicerunt. Insuper in *Jacobsiani* libelli cursu, ut ajunt, primo, quæ triginta fere priores paginæ exhibent fragmenta, super tribus declinationibus earumque contractione, super adjectivis, pronomibus et verbo regulari transtulerunt, lingua usi plerumque latina. In quolibet penso pertractando grammaticæ resolutionis ac verborum derivationis præ ceteris ratio est habita.

Superioris classis cives primo *Jacobsii* cursum alterum legerunt inde a pag: **LXI—CLVI**, apologos aliquot *Aesopeos*; caput historię naturalis; notitias fabularum ac dialogos mythicos. Dein *Xenophontis* in *Anabasi* libri secundi capita converterunt quinque, de *Cyri* morte; de *Græcorum* foedere et reditu; de legatione *Tisaphernis*; de *Persarum* ignavia, cet. Denique in *Homeri Iliade* interpretati sunt librum primum et partem secundi, de *Chrise*, *Apollinis* sacerdote, filiam suam redempturo; de concione, quam ob placandum deum *Achilles* habuit; de jurgiis *Agamemnonis* cum *Achille*; de *Jove* illatam *Achilli* injuriam ulturo, rel. Quorum omnium singula ad *Buttmanni* in primis grammaticam, sed, ubi vel ipse locus facere admoneret, æsthetice quoque et historice illustrata et quum plurimum latine translata sunt, **Locos** *Iliados* illustratissimos memoria comprehenderunt discipuli et declamarunt.

J E O G R A F I A

pod przewodnictwem Profesora BEICHTA.

K L A S S A P I E R W S Z A.

Wiadomości przygotownicze, czyli ogólne wyobrażenia z Jeografii, iako to: o

ładzie stałym, o morzach, rzekach, górach; o różności klimatów, płodów ziemskich, i t. d. O krajach Europejskich w ogólności, z wymienieniem miast stołecznych JP. *Mahé* dawał tę lekcję, dwa razy na tydzień podobnie jak i w Klafsach wyższych.

K L A S S A D R U G A

Składająca się z dwóch oddziałów, w których dawał Profefor *Werbuz* potrzebniejsze wiadomości z Jeografii matematycznój, stosownie do pojęcia uczniów — O obrotach ziemi i odmianach stań wynikających dnia i nocy, pór roku — O równiku, zwrotnikach, południkach, i t. d. Z Jeografii fizycznój mówił Nauczyciel o klimatach, o główniejszych wodach, górach — Imiona, granice, i wielkość pięciu części świata, z wymienieniem Krajów znakomitszych — O krajach Europejskich mówiono w szczególności, mając wzgląd zawsze na tę Klafsę do pierwszego kursu należącą.

K L A S S A T R Z E C I A.

Powtórzywszy to, co było dawane w Klafsie poprzedzającej, przechodził Nauczyciel z większym wyszczególnieniem kraje niektóre, wymieniając zawsze płody i przemysł krajowy. W tym roku mówiono o Xięstwie Warszawskiem, Francyi, Anglii, Irlandyi, Rosyi, i krajach należących do związku Reńskiego, Nauczyciel JP. *Mahé* jako i w klafsie następującej.

K L A S S A C Z W A R T A.

Powtarzając kursa poprzednicze, uzupełniał je Nauczyciel wiadomościami statystycznymi o Konstytucyi i Administracyi różnych Narodów, o rękodzielnictwach, o handlu, a w szczególności podał tabelle statystyczne wymieniające rozległość znakomitszych państw Europejskich, ich ludność, dochody, siłę lądową, i morską.

H I S T O R Y A P O L S K A

pod przewodnictwem Profefora BENTKOWSKIEGO.

Aby uczniowie Klafs wszystkich, nietylko ciągle sobie odświeżali w pamięci Historję dziejów oyczyfnych, lecz oraz w dokładniejszem onychże zgłębianiu smaku nabierali, uznano za rzecz potrzebną zaprowadzenia następującego rozkładu na trzy kursa czyli stopnie podzielonego. Każdy z tych kursów obeymuje całkowitą Historję Polską; lecz kurs pierwszy służy tylko dla przygotowania uczniów do kursów wyższych; w kursie drugim następuje już obszerniejsze opowiadanie dziejów Oyczyfnych; w kursie zaś trzecim a zwłaszcza w klafsie najwyższej ściśle roztrząsanie onychże. Uczeń więc Instytutu naszego, co rok postępując od klafsy najniższej, w przeciągu lat sze-

ściu trzy razy będzie miał dawaną historią Narodową, lecz coraz z większą dokładnością, stosownie do ogólnego postępu w Naukach. Jedna godzina na tydzień w każdej klasie obiektowi temu przeznaczona była.

Kurs pierwszy, roczny.

Klasa I. Staraniem było Nauczyciela, aby uczniowie téy klasy wpoili sobie w pamięć następstwo Monarchów Polkich, lata ich panowania, charakterystykę każdego, ważniejsze czyny — zdarzenia nadzwyczajne — imiona mężów znakomitszych przez naukę, męstwo i wszelkiego rodzaju przysługi dla Ojczyzny, przechodząc wszystkie wieki dzieiów Ojczytych. JP. Siebert dawał tę lekcya.

Kurs drugi, dwóroczny.

Ponieważ Kurs ten klasę drugą i trzecią obęmuie, w ciągu przeto niniejszego roku szkolnego, przeszedł Nauczyciel w Klasie drugiey pierwszą połowę Historii Narodowéy, w trzeciey zaś drugą połowę a w szczególności:

w Klasie II. w obu oddziałach opowiadał JP. Fyka i kazał uczniom powtarzć dzieie oyczyte od naydawniejszych czasów aż do Władysława Jagiellona.

w Klasie III. miał Profesor Bentkowski dalszy ciąg aż do naszych czasów.

Kurs trzeci, trzyletni.

Obęmuie trzy klasy naywyższe. *w Klasie IV.* przechodził Profesor Zabellewicz Historią oyczytą, od początku aż do obięcia Rządów przez Władysława Jagiellona.

w Klasie V. Profesor Bentkowski, zaczawszy od Panowania familii Jagiellońskiej doszedł do Jana III.

W Klasie VI. Tenże Nauczyciel przechodził ostatnie panowania, mając za przewodników X. Coyer o panowaniu Jana Sobieskiego, a dzieło *Parteneya* obęmujące dzieie za panowania Augusta II. Prócz tego osądził Nauczyciel za rzecz potrzebną z powodu niektórych uczniów powtórzenia całej Historii Polkiey.

HISTORIA Powszechna.

pod przewodnictwem Profesora BEICHT.

Klasa I. Przygotowanie do Klasy wyższej podaniem Tablicy Chronologiczney.

na której głównejsze Epoki są oznaczone. O każdym takowem znakomitym zdarzeniu lub osobie, krótką i dla uczniów téy Klasy stosowną opowiedziano wiadomość, zachowując sobie uzupełnienie do Klasy wyższych. Godzina jedna na tydzień dawana przez JP. Sieberta.

Klasa II. W obudwu oddziałach w których dawali Professor *Werbusz* i JP. *Pyka* po dwie godziny na tydzień. Czyny ważniejsze i osoby z historyi starożytnej aż do Cesarza Augusta, a w szczególności z Historyi Żydowskiéy Abraham — Józef — Mojżesz — Saul — Dawid — Salomon — O Egipcyanach — Obeliski i Piramidy — Duchowni i t. d. Handel i żegluga Fenicyan — Semiramis — Sardanapal — Cyrus — Solon — Woyny Greków z Persami — Sparta — Ateny — Miltiades — Temistokles — Alcybiades — Sokrates — Alexander W. — Dawni Rzymianie — Fabrycysz — Walka z Kartagińczykami — Juliusz Cezar — August.

Klasa III. Która z poprzedzającą składa kurs pierwszy historyczny, dalszy miała ciąg historyi powszechnéy, zaczawszy od Cesarza Augusta aż do naszych czasów; podobnie jak w Klasie drugiéy wybór tylko dzieiów ważniejszych, jako to: Krzewienie się Chrześcijaństwa — Zburzenie Jerozolimy — Konstantyn W. — Podział Państwa Rzymskiego — Przemiana siedlisk różnych Narodów, upadek Cesarstwa Zachodniego — Justynian — Jedwabnice do Europy wprowadzone — Mahomet — Karol W. — Cesarzowie Sasey — Grzegorz VII. i Henryk IV. — Krucyaty — płody Indyi wschodnich — Proch strzelniczy — papier szmaciany — formierstwo, drukarstwo i t. d. — Grecy we Włoszech — Zaburzenia z powodu zdań religijnych — Woyna trzydziestoletnia. Henryk IV. i Ludwik XIV. — Piotr W. — Fryderyk W. — Stany zjednoczone Ameryki — Franklin — Rewolucya Francuzka. — Dwa razy na tydzień Professor *Werbusz* dawał tę lekcycę.

Klasa IV. i V. Składają drugi kurs historyczny, w którym powody i skutki zdarzeń rozmaitych Nauczyciel wyłuszcza, i stan wzrostu, kwitnienia, potęgi i upadku Narodów rozbiiera — W Klasie czwartéy dawał Professor *Zabellwicz* dwie godziny na tydzień — Historyę Starożytną aż do Upadku Państwa Rzymskiego na zachodzie w roku 476, obejmującą dzieie Babilończyków, Medów, Persów, Fenicyczyków, Egipcyan, Greków, Macedończyków, Kartagińczyków i Rzymian — W Klasie piątéy od upadku Cesarstwa Zachodniego aż do początku wieku ósmnastego, podług porządku Narodów, lecz mając zawsze wzgląd na zdarzenia współczesne i wzajemny wpływ i stosunki Państw między sobą. Z Historyi nowéy przeszedł nauczyciel z większém wyszczególnieniem, Historyę Anglii, Francyi, Hiszpanii i Niemiec.

Klasa VI. Pojedyncze zdarzenia i epoki przechodził tutaj Professor *Beicht* ró-

wnie iak w klasie poprzedzający dwa razy natydzien, w całej obszerności, mając osobliwie wzgląd na stan cywilizacyi — I tak ukończył w półroczu zimowym historiją woyny siedmioletnięj; w półroczu zaś letniem dzieje znakomitsze Historiji Rzymkięj. Prócz tego dawano uczniom do domu życia sławnych ludzi i większe dzieła historyczne, z których treść opisywali i w klasie ustnie zdawali sprawę. Używano na ten koniec dzieł Millota, Galletego, Mangelsdorfa, Brianda historiji hiszpańskieji, Suhma historiji Duńskieji, Monteskiego i innych.

ANTIQUITATES ROMANÆ.

Prof: *Stoephasius* in utraque classe suprema hanc Disciplinam, semel per hebdomadam, verbis latinis persequutus, in Quinta capita hæc summa tradidit:

1, De urbanis Romanorum Magistratibus, inde ab obtenta libertate constitutis: ac primo: de *Ordinariis* majoribus, de Consule, Prætoro, Aedili curuli, Quæstore, Tribunho plebis. (De ordinariis minoribus caput heic quidem omittendum duxit.) Postea: de *Extraordinariis* magistratibus, de Dictatore, Censore, Interrege, Præfecto urbi, Præfecto prætorio, Decemviris legibus scribendis, Tribunis militaribus consulari potestate, Triumviris reipublicæ constituendæ, cet.

2, De civium Romanorum distributione a) in tribus et curias inque classes ac centurias. b) in tres ordines, senatorium, equestrem et plebejum.

In Sexta classe magister materiam hanc systematico, ut ajunt, ordine eodem, quo eam biennium abhinc inchoaverat, prosequutus est, et partem alteram, de publicis Romanorum rebus, enarrando finivit. Primo quidem egit: De *Constitutione*, ubi de civium divisione in tribus et curias; in ordinem senatorium, equestrem et plebejum; in patricos et plebem; in classes et centurias. Deinde de *Administration* rerum civilium et juris: 1, in Senatu. 2, a Populo in Comitibus, curiatis, centuriatis, tributis. 3, a Magistratibus (1) *urbanis* a) ordinariis (majoribus; ordinariis minoribus, triumviris capitalibus et nocturnis, triumviris monetaribus, triumviris valetudinis, decemviris stlitibus judicandis, vicomagistris cet.) b) extraordinariis. c) ministris magistratum, scriba, præcone, coactore, accenso, listore, viatore, nomenclatore, cet. (2) *provincialibus*, Proconsule, Proprætoro, Quæstore provinciali et Proquæstore, Legato et Procratore. 4) in Judiciis, privatis et publicis Administrationis vero partem posteriorem, de Sacris, non potuit non præterire magister, tempore unius septimanæ horæ in hanc doctrinam exclusus. Ejus tamen in Scriptoribus illustrandis, quavis occasione oblata, mentionem facere haud neglexit. Denique de *Defensione* P. R. edisseruit sive de re militari, ubi de delectu, ordinibus, armis, acie, castris, disciplina.

~~~~~

Ceterum juvenes in studio harum litterarum haud sine fructu adhibuerunt quum illustrantes figuras, æri incisas, *Barðoni*, tum antiquitatum tabulas, multa cum cura et rerum peritia compositas a Professore G. G. Köpke: quarum inscriptio accurata hæc est: Antiquitates Romanæ, in XII. Tabulas descriptæ. In usum Scholarum edidit M. Georg: Gustav: Köpke, Gymn: Berolin: Prof: Berolini ap: Bibliop: Fr: Braunes 1808. in fol.

M Y T H O L O G I A.

Primo de majoribus et minoribus Diis, et quibusdam eorum in honorem actis diebus festis, de Saturno et Saturnalibus, de Jano, de Rhea et Megalesiis, de Vesta et Vestalibus, de Cerere et Triptolemo et Eleusiniis, de Jove et Titanibus, de Prometheo, de Junone, Vulcano, Minerva, Mercurio, Apolline et Musis, de Diana, Baccho et Bacchanalibus, de Venere, de Neptuno et Nymphis, de Plutone, Parcis, Furiis, Elysio et Tartaro, de Pane, Fauno, Satyris &c.

Præterea de Semideis et Heroibus quibusdam, ut Hercule, Castore et Polluce, Oedipo et Sphinge, Eteocle et Polynice, rel: . Quos mythos discipulis *Quartæ* classis, semel in septimanam, verbis plerumque latinis enarravit Prof: *Stoephasius* Ex *Hirtii* libro notissimo figuras in ære scalptas præceptor exhibuit: ac nonnullas nonnulli juvenes in Scholis ichnographicis imitando reddidere, Professore *Vogel*, picturæ linearis magistro præeunte.

HISTORYA NATURALNA

pod przewodnictwem Profesora TYMM.

K L A S S A P I E R W S Z A.

Wystawwszy uczniom, stosownie do ich pojęcia ogólny obraz całego przyrodzenia, przedsięwziął Nauczyciel wydział zwierząt śsących, który w przeciągu roku niniejszego przeszedł.

K L A S S A D R U G A.

Podług planu przeznaczony jest dla téj Klasy wydział ptaków i zwierząt ziemnowodnych, których wszystkie rodzaje i gatunki z uczniami przechodził Nauczyciel, trzymając się dziełka Hoffmana, podobnie iak w klasie poprzedzającej.

K L A S S A T R Z E C I A.

Roczny plan wyznacza dla téj klasy Historią Naturalną ryb, owadu i robactwa.

Podawszy naprzód Nauczyciel ogólne uwagi o tych częściach Historji naturalnej, wykladał je stosownie do porządku zachowanego w Zoologii Narodowej, lecz czerpiąc z obszerniejszych i nowszych dzieł Naturalistów.

K L A S S A C Z W A R T A.

Uczniom téj klasy objaśniano podług układu Linneuszowego rośliny zagraniczne powszechnie u nas używane, między innymi wykladał szczególności i użytek następujących roślin: Kasztan *Fagus castanea*; Figa, *Ficus carica*; China, *Cinchona officinalis*; Migdał, *Amygdalus communis*; Rabarbarum, *Rheum rhabarbar*; Ananas, *bromelia Ananas*; Kapary, *Capparis spinosa*; Drzewo oliwne, *olea Europaea*; Goździki, *Caryophyllum aromaticum*; Cynamon, *Laurus cinnamomum*; drzewo Muszkatołowe, *myrsitica Moschata*; Kakao, *theobroma Cacao*; Wanilia, *epidendrum Vanilla*; Kawa, *Coffea*; Cytryna, *Citrus medica*; Pomarańcza, *citrus aurantium*; Herbata, *thea bohea et viridis*; Pieprz, *Piper nigrum*; palma daktylowa, *phoenix dactylifera*; trzcina cukrowa, *sacharum officinarum*. i t. d.

K L A S S A P I A T A.

Mineralogia podług systematu *Wernera*. Wyłożywszy naprzód ogólny obraz rzeczy kopalnych, przystąpił Nauczyciel do nauki o gatunkach gór; mówił dalej o znamionach rzeczy kopalnych w ogólności, mianowicie zaś o znakach zewnętrznych, i zakończył klasyfikacją minerałów.

K L A S S A S Z O S T A.

W téj Klasie dawano Historją naturalną i fizyologią człowieka, podług następującego porządku: Opis fizyczności człowieka od urodzenia aż do śmierci naturalnej starca. Wywód, że tylko jest jeden rodzaj i jeden gatunek ludzi, i że różności fizyczne między nimi są tylko odmianami jednego gatunku — Opis składu i wyłuszczenie działań zwierzęcych ciała ludzkiego, mianowicie zaś o częściach stałych (*de solidis*); o siłach życie utrzymujących (*vires vitales*), o ruchu muskularnym; o pokarmie i jego trawieniu; o żółci, wątrobie i ich działaniach; o systemacie naczyń wzięwających (*vasa absorbentia*); o krwi; o oddychaniu; o zmysłach; i t. d. czerpiąc z dzieł *Hallera*, *Bodeñoquego*, *Buffona*, *Blumenbacha*, *Cuvier*, *Lodera* i innych.

Prócz tego, w Klasie V. i VI. dawał *J.P. Zacharewicz* Botanikę. Zwróciwszy naprzód uwagę uczniów na różne układy roślinne a szczególniej *Linneusza* przedsięwziął korzystając z pory czasu, Terminologią roślinną (Fizyologią zaś odłożył na półrocze zimowe) i wprawiał uczniów w poznawanie roślin krajowych, ogrodowych
pożyte-

pożytecznych i szkodliwych. Na ten koniec przynosił świeże rośliny na lekcya i wychodził z uczniami dwa razy na tydzień na ekskursye botaniczne.

NAUKI MATEMATYCZNE, FIZYCZNE I CHEMICZNE.

Klasa I. Arytmetyka. — Prof: Zabellewicz naprzd dał poznać uczniom znaki liczebne; poczem wprawilwszy uczniow w dodawanie, odejmowanie, mnozenie i dzielenie z pamieci, przystepil do tychze dzialan na liczbach pojedynczych i wielorakich; i gdy juz uczniowie nabyli latwosci wrozwiazywaniu wszelkich zadan, dal im nauke o liczbach lamanych, i dodawac je i odejmowac od siebie nauczyl.

Geometrya. — Tenze Prof: dal uczniom poczatkowe wiadomosci o liniach, o okregu kola, o katkach, o troykatkach i ich przystawianiu, tudziez o liniach rownoodleglych i rownoleglobokach, a to tyle, ile potrzebnem osadzil do przygotowania tych uczniow do nastepujacey Klasy.

Klasy II. 1szy oddzial. Arytmetyka. — Nauczyciel X Skolimowski w ciagu calego roku szkolnego poczawszy od liczenia przeszedl dodawanie, odejmowanie, mnozenie i dzielenie liczb calkowitych i lamanych, tudziez regule trzech prostaj i odwrotnaj.

Geometrya. — Tenze Nauczyciel poczawszy od wstepnych wyobrazen o liniach, o okregu kola, i katkach, przeszedl twierdzenia i zagadnienia tyczące sie przystawiania troykatow, linii rownoodleglych, katow w figurach prostokreslnych, rownoleglobokow i troykatow rownych co do powierzchni.

Klasy II. 2gi oddzial. Arytmetyka. Prof: Zabellewicz powtorzywszy cztery dzialania na liczbach calkowitych, przystepil do dzialan na liczbach lamanych: poczem dal poznać uczniom regule trzech prostaj, odwrotnaj i skladanaj; dalej regule spolki, procentu i odtracenia onego, skonczyl na ulomkach dziesietnych.

Geometrya. — Tenze powtorzyl to wszystko, co dawal w klasie I. i nadto dal uczniom nauke o katkach w figurach prostokreslnych, o rownoleglobokach i troykatkach rownych co do powierzchni; o dodawaniu i odejmowaniu kwadratow; wreszcie o liniach stycznych z kolemi i o katkach przy okregu, miedzy i za okregiem kola.

Klasa III. Arytmetyka. — Prof: Bentkowski powtorzywszy o ulomkach zwyczajnych i dziesietnych, tudziez regule trzech prostaj, odwrotnaj i skladanaj, przystepil do Arytmetyki ogolnej: wylozyl cztery dzialania arytmetyczne na lite-

rach za pomocą skróconych znaków. Z Algebry przeszedł zadania pierwszego stopnia o jednéj, dwóch i trzech niewiadomych. Zakończył na podniesieniu liczby do kwadratu i wyciąganiu pierwiastku kwadratowego.

Geometrya. — Tenże Prof. powtórzywszy wiadomości w klasie poprzedzającej dawane, przeszedł podług porządku w dziele P. Lacroix zachowanego o zamianie figur prostokręślnych, i dodawaniu ich powierzchni; o proporcjach i proporcjonalności boków; teoria podziałki; o podobieństwie figur i stosunkach powierzchni figur podobnych; o liniach stycznych i porównanie kątów rozmaitych w kole; o wielokątach foremnych wpisanych wkoło i opisanych na kole.

Klasa IV. Arytmetyka. — Prof. Dąbrowski powtórzywszy wiadomości dane w Klasie poprzedzającej, szczególniej o ułamkach zwyczajnych i dziesiętnych z przydaniem o wagach i miarach dziesiętnych, tudzież całą Arytmetykę praktyczną, wyciąganie pierwiastku kwadratowego, i cztery działania Arytmetyczne za pomocą znaków ogólnych, wyłożył uczniom potrzebę i korzyści równań w Algebrze, podając wszelkie skrócenia, które w ich przerabianiu używać się zwykły. Wyliczywszy potem rozmaite sposoby rozwiązywania zagadnień stopnia 1go z jedną i wielu ilościami niewiadomymi, wyłożył formuły ogólne do rozwiązywania takowych zagadnień służące; starając się wszędzie o to, aby uczniowie sami wyprowadzali krótkie i jasne prawidła. Z równań 2go stopnia i z teorii Logarytmów przeszedł tylko wiadomości początkowe do zrozumienia Trygonometrii prostokręślnéj potrzebne. Nakoniec, wyłożył teorią proporcji i progressy Arytmetycznych i Jeometrycznych.

Geometrya. — Tenże Prof. powtórzywszy całą Jeometrią z początku, zażanawiając się najwięcej nad podobieństwem figur prostokręślnych, i proporcjonalnością ich boków, nad własnościami koła i podziałem okręgu na części równe, z przydaniem sposobów dochodzenia przybliżonego stosunku średnicy do okręgu; wyłożył stosunek dwumnożny wielokątów podobnych; i podał sposoby dochodzenia powierzchni koła. Z Trygonometrii prostokręślnéj po wyłożeniu linii trygonometrycznych, i twierdzenia o summie i różnicy wstaw i dostaw dwóch łuków, tudzież o połowie wstawy i dostawy łuku danego; dał poznać uczniom sposób, którym ułożono tablice trygonometryczne. Wyłożywszy potem twierdzenia służące do rozwiązywania trójkątów prostokręślnych, podał uczniom z Jeometrii praktycznéj do rozwiązania rozmaite zagadnienia, tak względem wymiaru powierzchni, wynajdowania odległości i wysokości dostępnéj, jako też co do zasad równoważenia. Dla wprawy wymierzili uczniowie trygonometrycznie okolice Warszawy ze strony zachodniéj.

Fizyka. — Po wyłożeniu teoryi biegu pojedynczego i składanego, przyspieszonego i spóźnionego, z podaniem sposobu, którym się dochodzi droga przebieżona, czas, prędkość, masa, siła i ich stosunki, wyłożył uczniom teorią machin, a mianowicie wagi, dźwigni, koła na walcu, bloków, równi pochyłych, śruby niestające, etc. Z Fizyki właściwéj wyłożył niektóre własności ciał ogólne, a w szczególności zaftanawiał się nad Elektrycznością, Galwanizmem i Magnetyzmem.

Klasa V. i VI. — Dla małej różnicy postępku w Matematyce Uczniów tych Klas, iako też dla dopełnienia wiadomości z Matematyki niższej, których wielu uczniom brakowało, dwie te Klasy w godziny przeznaczone na Matematyczne nauki, były złączone.

Algebra. — Prof: *Dąbrowski*, Powtórzywszy niektóre wiadomości ważniéjsze z Arytmetyki właściwéj, tudzież cztery działania arytmetyczne ze znakami ogólnemi, równania stopnia pierwszego, proporcye i progressye Arytmetyczne i Jeometryczne i wyciąganie pierwiastków kwadratowych z przydaniem o pierwiastkach sześciennych; wyłożył teorią równań drugiego stopnia i innych stopni wyższych, które na wzór równań stopnia drugiego mogą być przerabiane — Zakończył na zupełnéj teoryi Logarytmów.

Jeometrya. — Tenże Prof: powtórzywszy całą planimetrią, wyłożył własności płaszczyzn, kątów wielościennych i wielościanów, iako też ciał zakończonych powierzchniami krzywými podając sposoby wynaydowania ich powierzchni, objętości i stosunku. Z Trygonometrii kulistéj dawszy poznać uczniom własności kąta i troykąta kulistego, wyłożył twierdzenia służące do rozwiązywania troykątów kulistych, prostokątnych i ukośnych. Zakończył na sekcjach koniecznych; tu powtórzył naprzód wiadome już uczniom własności koła sposobem zupełnie rozbiorowym, i tymże samym sposobem wyłożył potém własności innych linii krzywych, mianowicie Elipsy, Paraboli i Hiperboli.

Fizyka. Tenże Prof: zaftanowiwszy uwagę uczniów nad własnościami cieczy w naczyniach zostających i wypływających, wyłożył naczynia spółkujące, fontany, sposoby dochodzenia gatunkowéj ciężkości ciał stałych i ciekłych, z opisaniem niektórych machin hydraulicznych użyteczniéjszych. Potém w krótkości przeszedł własności światła przychodzącego od ciał świecących się, odbitego od zwierciadeł i łamiącego się w ciałach przezroczystych, z opisaniem niektórych narzędzi optycznych. Nakoniec, dla przyftosowania Trygonometrii kulistéj wyłożył uczniom z Jeografii Astronomicznój sposób wymiaru merydyanu ziemskiego, mierzenia wysokości ciał Niebieskich, Pola i Ekwatora, oznaczania szeroko-

kości, i długości geograficznej i astronomicznej, tudzież wstępu prostego i zboczenia, pochyłości Ekliptyki, Węzłów, i t. d. z wyłożeniem trojakięgo położenia kuli Ziemiękiej względem Ekwatora. Z Fizyki właściwęj wyłożył własności fizyczne ciepłika, powietrza i wody z powtórzeniem różnych doświadczeń.

Chemia. — Nauczyciel P. *Zacharewicz.* — Ta nauka dawana była w ostatnim tylko półroczu: przestąd więc Nauczyciel musiał na krótkim wyłożeniu istotnych części. Podawszy definicyę Chemii, i ukazawszy ięj różnicę od Historji Naturalnej i Fizyki, mówił o powszechnych sposobach, które się w robotach Chemicznych używają. Dał wyobrażenie pierwiastków czyli ciał prostych: Mówiąc o powinowactwach, zażtanował szczególnie uwagę Uczniów nad postrzeżeniami następującemi: to jest: wszystkie ciała usiłują łączyć się z sobą, ale nie wszystkie zarówno: ciała łącząc się w najdrobniejszych cząstkach; cząstki jedney natury kupiąc się, nie odmieniają swoich własności: ażeby ciała różney natury łącząc się odmieniły swoje własności, potrzebna jest do tego pewna ilość każdego ciała właściwa. Nakoniec podzieliwszy ciała w ogólności na proste i złożone, mówił o własnościach, użytku i sposobach otrzymania siarki, fosforu, diamentu, gazów saletrorodnego, wodorodnego; tudzież o łączeniu się ciał palnych z kwasorodem, stąd tworzenie się kwasów, łączenie się ich z zasadami solnemi, formowanie się soli. Nauczyciel w wykładaniu materji wyrażonych trzymał się Autorów: Sniadeckiego, Bertholet, Fourcroy, Chaptal, Bouillon, Lagrange.

NAUKI FILOZOFICZNE.

Ponieważ w roku przeszłym Loika i nauka Prawa przyrodzonego całkowicie ukończone były, narok ten z nauk Filozoficznych przypadły tylko Historja Filozofii i nauka Moralna.

Historja Filozofii. — Prof: *Dąbrowski*, wyłożywszy cel Filozofii, którym jest poznanie natury i związków z nią człowieka, i okazawszy ważność i pożytki Historji Filozofii; przytoczył różne domniemania o początkowych wyobrażeniach filozoficznych względem świata, duszy, i t. d. Przystąpił potęm do podziału Nauki tęj na 5 okresów — W pierwszym okresie zakładano źródło wiadomości ludzkich w przyrodzeniu rzeczy; skąd wzięły początek Hypotezy. Okres ten zaczyna się na lat 600 przed Chrystem: zajmuje dwa wieki: znacznięsze w nim Sekty są: Jonńska, Italska, Eleatycka, i t. d.

W drugim okresie szukano początku wiadomości ludzkich w samychże wiadomościach: tym sposobem umysł ludzki zażtanawiał się nad sobą samym; gębokie rozmyślanie doprowadziło do utworzenia teoryy. Okres ten zaczyna się od Sokratesa, trwał bli-

---

ko 4 wieki; znaczniesze wnim Sekty są: Szkoła Sokratesa, Akademia, Liceum, Sekta Cynicka, i t. d.

W 3cim Okresie zakładano początek wiadomości ludzkich w zachwyceniu i entuzjazmie. Tu mają miejsce Eklektycy Alexandryjscy i Rzymscy, Gnostycy, tudzież mniemania filozoficzne Żydów i pierwszych Chrześcian, między któremi S. Augustyn na szczególniejszą uwagę zasługuje. Okres ten zajmuje przeszło 7 wieków aż do zupełnego upadku filozofii pod Justynianem.

W 4tym okresie źródło wiadomości ludzkich zakładane na axyomatach i w formułach ogólnych, skąd wzięta początek Dyalektyka. Okres ten zaczyna się w IX wieku i zajmuje przeszło 7 wieków, w okresie tym mają miejsce: Filozofia Arabów, odrodzenie się nauk pod Karolem W; panowanie Scholastryki i iey upadek, tudzież różne przygotowania do reformy nauk w okresie następującym.

Nakoniec w okresie 5tym przekonano się, iż wszelkie wiadomości ludzkie biorą swój początek równie w dostrzeżeniach iako i w rozmyślaniu. Okres ten liczy trzy wielkie szkoły, to jest Szkoła Bakona, Kartezjusza, i Leibnica.

PHILOSOPHIA MORALIS.

Rektor Lycei quum inde ab initio hujus anni scholastici junctis Civibus utriusque classis supremæ Systema philosophiæ moralis tradidisset, in Ciceronem de Officiis commentatus est, nec solum historice, logice atque æsthetice quæstionem hanc philosophicam illustravit, sed etiam cum illo systemate, utrumque ut luculentius redderet, comparavit. Ejus tamen consilio doctrinam hanc fructuosam pariter atque jucundam persequendi (prope ad finem libri Officiorum primi perventum erat), et valetudinis imbecillitas et temporis angustia adversatæ sunt. Ex quo factum, ut Prof. Stoephasius harum Scholarum Officia quidem continuaret: isque in quarto libri secundi capite substitit. Locos illustres juvenes identidem e memoria protulerunt.

NAUKA RELIGII I MORALNOŚCI

Uczniom wyznania Rzymsko - Katolickiego, dawana była pod przewodnictwem JX. Wnorowskiego, Przeora Zakonu Kaznodzięyskiego, w czterech oddziałach, po dwa razy na tydzień. Uczniowie wyznania Ewangelicko - Luterskiego mieli tę naukę dawaną przez JX. Schmida, a uczniom wyznania Ewangelicko - Reformowanego dawał ją JX. Diehl.

R Y S U N K I

dawane przez Profefsora VOGLA.

Naprzód wprawiano dzieci w kreślenie od ręki linii prostych; te podług samego oka, bez żadnego narzędzia, na wyznaczoną liczbę części dzielono, aby tym sposobem oko i ręka wprawy nabywały. Gdy już uczeń nawykł do tego gatunku roboty, kazano mu składać rozmaite figury prostokryśne, lub też dawano figury ieometryczne do przerysowania. Cwiczenia te były wprawą przygotowniczą do nauki rysunków. Właściwą lekcją rysunków zaczynało się od pojedynczych części twarzy; następnie okazano podziały głowy w różnych położeniach z przodu lub z boku; potem dopiero dawano uczniom wzory dobrych mistrzów do kopiowania, zwracając jednak zawsze ich uwagę na pierwsze zasady fundamentalne. — W Klassach wyższych rysowali uczniowie podług wzorów gipsowych; wykładano im pierwsze zasady architektury cywilnej i początki fortyfikacji polowej, i dawano do przerysowania ozdoby architektoniczne, kwiaty, laudzafty i rysunki sytuacyjne; a dowody postępu w tych robotach złożył uczniowie na popisie.

K A L I G R A F I A

pod przewodnictwem Profefsora WERBUSZA.

Zaczawszy od Klasy pierwszój aż do klasy czwartój w których były dawane lekcje kaligrafii, wystawił naprzód nauczyciel teorią składu liter, po której objaśnieniu pisali uczniowie, już to w Klasy w przytomności nauczyciela, już w domu podług wzorów. Dla wprawy w pisaniu dyktowano im wyimki więzyku Polskim, Francuzkim i Niemieckim.

Podajemy publiczności wykład ten nauk przez ciąg upłynionego roku szkolnego w naszym Instytucie dawanych, aby z niego poznała właściwy cel Szkoły tutaj-szély; tym zaś jest prowadzenie młodzieży, od naydrobniejszych początkowych wiadomości w naukach i umiejętnościach, aż póki do tego stopnia nie dōyda, żeby do lekcyj po Uniwersytetach dawanych należycie przygotowani, z pożytkiem tamże onych słuchoła. Gdy u tego kresu stanie młodzieniec, wtedy dopiero obiera sobie szczególny jaki przedmiot nauki, przyszlęmu powołaniu jego odpowiadający; wybiera pojedyncze posilkowe nauki do tegoż głównego przedmiotu wyłącznie należące; a którekolwiek z tych potrzebować będzie, uzna zapewne i poczuje to w sobie, jak poprzednicze w Szkołach kształcenie się ogólne jest użytecznym dla niego, jak mu nieuchronnie było potrzebne. — Moglibyśmy tu wspomnieć i języki tak żyjące, iako też umarłe, co do fundamentu w nich założonego, w których, gdy młodzian kurs swój całkowity odbędzie, w jakimkolwiek z tychże dalsze czynić zechce postępkę, rzeczywistych korzyści pewnym byź może; bo ćwicząc się w nich przez grammatyczny i filozoficzny rozbiór, mając gust przysposobiony co do uczucia w nich trafności wyrażień, ich piękności, mocy, i dobitności, już nabrał potrzebnęj dzielności umysłu, do czynienia nowych a coraz głębszych w naukach wyśledzeń. Lecz pominiemy języki, bo te z literaturą każdego ściśle się łączą; a o tey właśnie wspomnieć tutaj nam przyydzie.

Zasady każdéj nauki w tey Szkole dawane, wiążą się ściśle i przypierają niejako, do całkowitych szczegółowych przedmiotów, oddzielnie w uniwersytetach traktowanych. Czyli więc obierze tam młodzian naukę prawa? stąd już przynosi z sobą rys ogólny filozofii moralney, prawa natury, politycznego, prawa Narodów, i Ekonomii polityczney. Czy zechce się przywiązać do nauk administracyynych ma już oprócz dopiero wspomnionych nauk, nabyte wiadomości geografii pod różnemi względami w tey Szkole dawaney, ma wiadomości statystyki, historyi dzieiów ludzkich, historyi naturalney, matematyki. Zechce się sztuce lekarskiej poświęcić? przystąpi już do niey przygotowany tutaj, przez początkowe wiadomości zoologii, antropologii, botaniki, fizyki, chemii. Czyli go szczególniejszy geniusz uniesie do zagłębienia się w fizyce i matematyce? winien to będzie początkowemu w tey Szkole postępkowi i zasmakowaniu w tychże naukach. Albo gust poczuje w literaturze, i iey całkowicie poświęcić się zechce? Właśnie też na to prace nasze były napięte, aby do niey smak w uczniach ożywił i zaostrzył, tak co się tycze dzieł w językach u

marłych iak i żyjących. W tym celu, dawano historiją literatury każdego; czytano, rozbieranó, objaśniano wzorowych pisarzów, wskazywano miejsca stosowne do uformowania gustu; zastranawiano uczniów nad tymiż Autorami pod względem prawideł grammatycznych, retorycznych, poetycznych, logicznych.

Gdy te uwagi nad ogólném kształceniem uczniów w tey tu szkole kładziemy, mamy właśnie na celu młodzieńców, którzy przez te nauki przygotowani w Instytucie tutejszym, żegnając dzisiaj Szkoły nasze, zabierają się do traktowania wyższych nauk w Uniwersytecie Lipskim. Przyłączamy tu ich Imiona, wraz z opisem, iaki każdy o sobie nam podał przez siebie samego napisany w języku Łacińskim.

Scholasticæ vitæ Curricula quorundam Supremi Ordinis
Juvenum e disciplina nostra in Academiam Lipsiensem
abeuntium.

I. Josephi *Minasowicz*.

Ego, Josephus Franciscus Dionysius *Minasowicz*, Varsaviæ stirpe generosa natus sum 1792. Primis litterarum elementis et, quæ a puero percipi possunt, disciplinis mentem meam imbuit pater optimus, cujus institutione fidelissima ad decimum usque ætatis annum me fructum fuisse, gratissimo animo profiteor. Tunc vero scholis me tradidit domesticis Viri præclarissimi *Wolski*, qui cum cura me erudit per quadriennium in lingua latina, gallica et patria, in elementis matheos, in historia, geographia et rel. Anno 1804., ætatis meæ decimo quarto, civis factus sum Lycei, quod in urbe patria floret, et cujus scholas Rector et Professores celeberrimi tum maxime aperuerant. In Tertiam classem receptus, in primis linguæ germanicæ, quam cum polonica comparando docebat Director *Linde*, vir summe venerabilis; gallicæ et latinæ, historię, geographiæ et mathematicæ, Professoribus *Łęski*, *Wolski*, *Stoephasio*, *Rousseau*, *Beichtio*, viris dignissimis, ducibus, operam dedi. In Examine anniversario publico 1805. sum laudatus et in quartum ordinem promotus. Hic quidem linguas et disciplinas antea dictas in scholis Professorum eorundem continuavi, et didici Phædrum, Corn. Nepotem, Chrestomathiæ gallicæ *Gedikii* partem alteram convertere; historiam bellorum Suediæ, Russiæ, Poloniæ et Borussiae, historiam patriam inde ab initio usque ad Jagello-

Jagellonem, et coram et per litteras ordine enarrare; ac praeterea Algebrae in hac classe absolvi.

Anno 1806. iterum me laudaverunt Praeceptores summe reverendi, in examine publico, meque in numerum civium classis Quintae receperunt. In hac quidem praecipue linguam patriam et litteraturam tractavi, et praecepta eloquentiae et poesis, a Professore *Wolski* mihi explicata, didici. Idem quoque copiam mihi dedit, secundum ea dicendi et scribendi. In litteris hisce omnibus postea doctrina usus sum Professoris *Bentkowski*. In Examine 1807. non quidem promotus sum, sed Praeceptores me Praemio ornandum tradiderunt Viro summe Reverendo, Excellentissimo, Abbati de *Staszyc*, a Consiliis de summa republica Ducatus Varsaviensis: id quod maximo mihi gaudio fuit. Hoc anno scholastico maxime operam dedi linguae graecae, in qua Elementa percepi Professore *Beichtio*; Historiae veteri, Antiquitatibus et Mythologiae Prof. *Stoephasio*, illustrationi Sallustii et Ovidii, Prof. *Beichtio*, Gallicis in Siferti Chrestomathiae parte prosaica et poetica, Professore *Rousseau* ducibus. Genus scribendi in lingua patria, Prof. *Wolski* et *Bentkowski*, in latina Pr. *Stoephasius*, in gallica Prof. *Rousseau*, in germanica Pr. *Beichtius* exercuerunt. In Mathematicis et Physicis opera usus sum Professorum *Łeski*, *Krysiński* et *Huisson*. Praeterea assidue interfui lectionibus Professoris *Wolski*; historiam patriam, a Jagellone usque ad Augustorum aevum, logicam, jus naturae et politicum, pro ingenii nostri facultate, exponentis. Oeconomiam, ut ajunt, politicam Prof. *Krysiński* nos docuit.

Anno 1808. in classem supremam traductus et anno 1809. in Examine iterum praemio sum ornatus, quod accepi summa cum laetitia ex ipsis manibus Viri Illustrissimi, Excellentissimi, Comitis *Alexandri de Potocki*, Disciplinae publicae in Ducatu Varsoviensi Curatori Supremo. Oeconomiam politicam in hac classe continuavi; in logicae altera parte, in historia litteraria universalis Prof. *Wolski* praepceptorem habui; in Mathematicis (Stereometria et Trigonometria) in Physicis et Chymicis Professores *Łeski* et *Dąbrowski*; in Historicis inde a medio aevo ad nostra usque tempora, Prof. *Beichtium*; in Anthropologicis Prof. *Tymmium*. In latinis Livium et Virgilii Aen. P. *Bentkowski*, Taciti Annales et Serrae Commentarios, Horatii artem poëticam, Ciceronis Orationes selectas P. *Dąbrowski*, Virgilii Georgica, Horatii Carmina et Sermones selectos Prof. *Stoephasius*, duos per annos, nobis illustraverunt. Graecis litteris continuo operam navans, in hac classe Xenophontis Anabasin, Homeri Odysseam et initium Iliados legendo intellexi, Prof. *Stoephasio* et *Beichtio* magistris. In gallica lingua genus dramaticum et eloquentiae exposuit Prof. *Rousseau*, cujus studio legimus quoque auctores classici, *Voltaire*, *Corneille*, *Racine* et *Montesquieu*; in Polonica lingua usus sum hic disciplina Prof. *Bentkowski*, qui styli exercitia proposuit ac direxit, et opera *Krasicki*, *Karpiński*, *Kochanowski*, *Naruszewicz*, ut sibi exinde rationem redderemus, perlegendos tradidit. In Germanicis, praeter selectissima fragmenta tertiae

et quartae partis Chrestomathiae Poelitianae, genus scribendi historicum et epistolare absolvimus, opera PP. *Stoephasii et Beichtii*. Chymicam artem et Botanicam Magister *Zacharewicz* tradidit et Excursiones direxit. Scholis ichnographicis, s. picturae linearis, in omnibus classibus lubentissime interfui, et multum in hac arte debeo Professori *Vogel*, Viro aestumatissimo. Denique hic silentio praeterire haudquaquam possum Scholas philosophicas Rectoris Lycei, *Linde*, Viri omni mea laude majoris, qui opera sane quam fidelissima in Quinta classe Aestheticam et Synonymicam, secundum Eberhardi Opera tradidit, ac in posteriori disciplina germanicam linguam cum multis aliis, maxime tamen cum Polonica comparavit. In sexta classe systema nobis exposuit philosophiae moralis; et cum hac doctrina illustrationem conjunxit Ciceronis Officiorum. Hic vir, quem non sine summa veneratione meum nomino praeceptorem, sensum potissimum pulchri et iudicium recti verique in nobis adjuvare studuit. Ejus et Praeceptorum omnium meorum beneficia in me collata servabo memoria sanctissima. Ad altiora nunc me convertam studia, et hunc in finem in Academiam Lipsiensem abiturus sum, in qua philologicae litteras et philosophicas haud negligam, in primis vero Jurisprudentiae me consecrabo. Faxit Deus, ut mea consilia feliciter ex animi sententia Parentum meorum et Praeceptorum, et in salutem carissimae patriae perficere queam.

II. Petri *Chelmiccki*.

Mihi, Petro *Chelmiccki*, patria est Zbrudzewo, pagus in Magna Polonia situs, ubi anno 1792. nobili genere natus sum. Pater meus, qui ipse, dum vixit, litteras et artes amavit, omnibus disciplinis, quibus puerilis aetas poliri solet, fideliter me instituit. Anno vero aetatis decimo me curae ac disciplinae domesticae commisit Viri praeclarissimi *Roufseau*, nunc Professoris Gallicae linguae et litteraturae in Lyceo Varsaviensi. Ex hujus Viri diligenti institutione in gallicis, germanicis et latinis, in historicis porro et geographicis fructus percepi. Quum autem anno 1804. Lyceum illustre constitutum esset, et Rector et Professores praelectionum habendarum initium facerent, huic quidem Scholae traditus sum et secundae classi adscriptus. In hac Praeceptores habui aestumatissimos Professore *Wolski* in Polonica lingua, Pr. *Stoephasium* in germanica, in gallica P. *Roufseau*, in latina P. *Bentkowski*. Ac historiae, mathesis, historiae naturalis elementa, Calligraphiam et Orthographiam Professores tradiderunt *Beichtius*, *Łęski*, *Tymnius* et *Werbusch*. Ethicam denique, s. doctrinam morum praecipit nobis multis exemplis Director Lycei *Linde*, Vir summe venerandus.

Anno 1805, in tentamine scholastico in tertia classe mihi locum assignarunt praeceptores. Hic disciplinas supra dictas continuavi, magistris usus fer iisdem. In classe quarta, cui anno 1806. traditus eram in Examine publico, Phaedri fabulas, Chrestomathiam Gedikianam et Cern. Nepotem in sermonem patrium transferre didici, opera et studio Professorum *Bentkovi* et *Stoephasii*. Bellum septen-

---

trionale, ut ajunt, Prof. *Beichtius*, historiam polonicam, ab initio ad Jagiellonem usque Professor *Wolski* ita enarravit, ut multum utilitatis ex his scholis ceperim. Algebrae Prof. *Łęski* me docuit eamque hic absolvit.

Anno 1807. in Examine Praeceptores eximie cari, me affecerunt laude, quam in praesentia omnium auditorum honoratissimorum publice pronuntiavit Vir summe venerabilis Abbas de *Staszyc*, Consiliarius in summa republica Ducatus Varsaviensis. Ac simul civis factus sum ordinis quinti, ubi Professores *Wolski* et *Bentkowski* erudiverunt me in patriae linguae litteratura, in genere scribendi et dicendi, secundum praecepta ab ipsis quoque tradita artis rhetoricae. Historiam antiquam, Mythologiam et antiquitates graecas et romanas tradidit Prof. *Stoephasius*; scriptores latinos, Sallustium et Ovidium rite interpretandi copiam mihi fecit Prof. *Beichtius*; Gallicos auctores in quolibet genere optimos legere, et eorum sermone in scribendo uti periclitatus sum, duce Professore *Roufseau*. In lingua germanica operam dedi Prof. *Beichtio*, Pölitianae Chrestomathiae cursum alterum explicanti. Professorum *Łęski*, *Kryński* et *Huifsoni* scholis mathematicis et physicis assidue interfui, et cum cura audivi Professore *Wolski*, Logicae partem priorem, jus naturae et jus politicum, historiam insuper patriae ad tempora Augustorum usque tradentem; ac singularis me voluptas harum lectionum tenebat. A Professore *Kryński* Oeconomia politica — sit venia verbis — instructus sum.

Anno 1808., in Examine anniversario, Rector et Professores spectatissimi tradiderunt nomen meum in lectissima auditorum corona Viro Illustrissimo, Excellentissimo, Amplissimo, Comiti *Stanislao de Potocki*, Praesidi de Summa Republica Senatus in Ducatu Varsaviensi, ut hic Vir summus, quae sua est humanitas, mihi laudem tribueret publicam. Anno sequenti, 1809. Praemio studii litterarum morumque in Examine publico ornatus sum. In supremam vero classem promoverunt me Professores anno 1808. et praeceptorem in ea iterum nactus sum Rectorem Lycei *Linde*, cujus disciplinae quid quantumque debeam, et sentio et sempiterna memoria tenebo. Tradidit nobis V. C. Anthropologiam philosophicam secundum Kantium, Funkium et Engel, et in sectione de facultate et vi cognoscendi caput potissimum de Sensu pulchri explanare, multis exemplis illustrare eoque elegantiae judicium in nobis acuere et adjuvare studuit. Synonymicam porro, ex *Eberhardo*, idem praecepit, polonicam linguam ejusque dialectos cum germanicis aliisque semper componendo. Praeterea in hac classe auditor attentus interfui scholis mathematicis, physicis et chymicis Professorum *Łęski* et *Dąbrowski*; historicis *P. Beichtii*, qui a medio aevo ad recentissima usque tempora res gestas nobis exposuit. In Logices parte altera perdiscenda et in historia litteraria universali usus sum opera Professoris *Wolski*, et *Tymmii* in Anthropologia. Quod ad latinas litteras pertinet, Horatii carmina satyrasque lectissimas, et Virgilii *Georgica*, Professore *Stoephasio* duce, legi et transtuli. Tacitum, artem Horatii poeticam, Ciceronis Orationes selectas explicavit Prof. *Dąbrowski*; Virgilii *Aeneidem* et Livii libros

---

quosdam illustravit nobis Prof. *Bentkowski*. Linguam gallicam docuit P. *Roufseau*, qui exercitia scribendi proposuit, et classicos hujus litteraturae auctores hunc in finem legendos dedit. Quam rationem in Polonicis etiam sequutus est Prof. *Bentkowski*; in Germanicis P. *Beichtius*. Botanicae et Chymiae operam dedi, praeceptore *Zacharewicz*.

Haec sunt studia humanitatis, quibus per sex annos in hac Schola pie colenda me consecravi. — Memoriam Praeceptorum meorum per omnem vitam gratissima mente recolam. Academiam Lipsiensem nunc aditurus sum, ut Juri operam navem; sed reliquas quoque disciplinas et artes in posterum omni qua potero cura forebo, ut Patriae aliquando emolumento probe esse possim.

III. Francisci *Trzcinski*.

Ego, Franciscus *Trzcinski*, Anno 1790. Wittkoviae, pago terrae Dobrinensis in Magna Polonia, nobili genere natus sum. Primis pueritiae annis domi praeceptores habui, quorum fidei me litterarum, ut linguae germanicae, gallicae et latinae, historiae et geographiae initia debere, gratus profiteor. Anno 1805. aetatis decimo quarto, Tutores me, utroque parente orbatum, Lyceo tradiderunt Varsaviensi, ubi in Secundam classem receptus sum. Maxime in ea tractavi linguam vernaculam, arithmeticae principia et geometriae, Praefessore *Wolski*, linguam latinam Prof. *Bentkowski*, gallicam Prof: *Roufseau*, carissimis magistris *Gedikii* Tirocinium utrumque intelligere et convertere in hac classe disciebam. In Germanica lingua Praeceptorem habui Directorem *Linde*, Virum Celeberrimum, qui *Sulzeri* Progymnasmatum partem alteram cum Polonica lingua comparando explicavit nobis.

Anno 1806. in tertiam classem in Examine publico promotus, frequentavi scholas Professorum *Stoephasii*, *Wolski*, *Rousseau*, *Werbusz*, *Krysiński* et *Tymmii*, in lingua latina, patria, gallica, et germanica, in historia universali, in arithmetica et geometria, in historia naturali (mineralogia et botanica). In Examine, anno 1807. habito, Professores me laudandum tradiderunt Viro Reverendissimo, Excellentissimo, Abbati de *Staszyc*, a Consiliis summae reipublicae et Consiliaris rei Scholasticae ac Paedagogicae totius Ducatus Varsaviensis. In classem simul quartam me traductum hoc anno scholastico erudiverunt Prof: *Wolski* in jure naturae, in lingua et litteratura polonica, in arte rhetorica, ubi themata ad scribendum dabantur; Prof: *Bentkowski* in historia polonica, Prof: *Beichtius* in Statistica, et in lingua germanica, Prof: *Stoephasius* in Mythologia, et lingua latina, ubi Iul. Caesarem et Curtium legere et Exercitia in calamus dictata convertere et scribere didici. In Gallicis Prof: *Roufseau* genus epistolare exemplis exercuit. In Mathematicis, Physicis et Astronomicis, Professoribus *Lęski*, et *Krysiński* usus sum; in historia Romanorum et Graecorum Professorem *Bentkowski* diligenter audiivi.

Anno 1808. in Censu scholastico iterum laude publica eximie sum ornatus a Viro Illustrissimo, Excellentissimo, Celeberrimo, Comite *Stanislao de Potocki*, Praeside Senatus de summa republica totius Ducatus Varsaviensis, et Praeside Consilii Supremi rei scholasticae et paedagogicae earundem terrarum. Civis praeterea factus sum Ordinis Quinti, et hic operam dedi Professori *Wolski*, Logices partem priorem secundum Condillac, et historiam patriam et litteraturam, usque ad Sigismundi I, aevum, tradenti; Professori *Beichtio*, qui historiam totius Europae enarrabat. In mathematicis, physicis et chymicis Prof: *Łęski* me instituit; in postrema disciplina ad librum Celeberrimi *Fourcroy*. Linguam latinam docuerunt nos Professores *Beichtius* et *Bentkowski*, Ovidii *Metamorphoses*, Virgilii *Aeneidem* et Sallustii *Bella* nobis illustrantes. Antiquitates Rom. et Graecas tradidit Prof. *Stoephasius*; gallicam linguam ad *Siferti Chrestomathiam* prosequutus est Prof: *Roufseau* et in hac classe caput de eloquentia una cum litteratura absoluit; Germanicam linguam ad *Pölitzii Cursum* secundum Prof: *Beichtius*, atque idem *Styli* quoque exercitationes direxit. Professores *Bentkowski* et *Dąbrowski* historiam patriam usque ad *Stephanum Batorium* et Logicae partem alteram ad *Condillac* explicuerunt.

In Examine anniversario publico 1809. Praemium mihi tributum est a dignissimis Viris, Rectore et Professoribus hujus Lycei, quod e manibus accepi Viri Illustrissimi, Excellentissimi, Aestumatissimi, Comitis *Alexandri de Potocki*, Ordinis publici in Ducatu Varsaviensi Summi Curatoris, et a Consiliis Supremis rei scholasticae et paedagogicae in Ducatu eodem. In Supremum Ordinem nunc deductus, primo me dedi disciplinae Rectoris *Linde*, Viri summe Venerabilis, cujus praecepta et doctrinae studiis meis haud parvum addiderunt incrementum, id quod mente gratissima semper agnoscam. Plane nobis hic Vir exposuit systema philosophiae moralis, postea *Ciceronis de Officiis*, ad illud systema continuo respiciendo, explanavit. Insuper in hac classe magistros nactus sum Prof: *Bentkowski*, *Dąbrowski*, *Beichtium*, *Roufseau*, *Stoephasium*, *Tymmium* et *Vogel*, qui quidem in lingua latina *Livium*, *Tacitum* una cum *Serrae*, V S. *Commentariis de Bello Germanico*, *Virgilii Aeneida*, *Horatii artem poeticam*, *Ciceronis Orationes selectas*, in gallica et polonica auctores classicos, in germanica *Pölitzii Cursum* tertium et quartum de *Eloquentia*, illustraverunt; et quod ad disciplinas attinet, in mathematicis trigonometriam absolvi, in historicis res gestas inde a medio aevo ad nostra usque tempora ordine enarrare scio. A Professore *Timmio* Anthropologia, et a Magistro *Zacharewicz* Botanica instructus sum; quibus scholis lubentissime interfui. Academiam Lipsiensem petiturus et Iurisprudentiae potissimum operam daturus, huic Scholae pie colendae valedico. Insignes Tibi, Rector Lycei dignissime, et Vobis, Professores aestumatissimi, gratias habeo. Nullum tempus memoriam Vestri in animo meo oblitterabit.

IV. Ferdinandi *Walewski*.

Ferdinandus Walewski in pago Rusiec, in Palatinatu Siradziensi, nobili loco natus est 1792. Prima litterarum elementa magister proprius eum docuit; et annum quum ageret undecimum, tutores — pater jam morte erat ereptus. — Brandeburgum eum miserunt, ubi in schola equestri, praeceptores eum ad elementa linguae gallicae, latinae, historiae et geographiae, mathesis, maxime vero germanicae linguae, imbuerunt. Patria 1807. restituta, ad suos rediit, et anno eodem Varaviae curae traditus est domesticae Viri dignissimi Professoris *Wolski*, illico in ejus commodum, quae sua est liberalitas, id impense optantis, ut litterarum studia in Lyceo, quod in hac urbe florebat, continuaret. In hoc igitur delatus et in quartam classem receptus, praecipue studuit linguae vernaculae, latinae, gallicae, historiae patriae ac universali, et mathematicis. Praeceptores in his disciplinis habuit Rectorem *Lindium* Virum Clarissimum, Professores *Wolski*, *Bentkowski*; *Rousseau*, *Stoephasium*, *Beichtium*, *Łeski*, *Krysiński*, *Huisson*, *Vogel* et *Tymnium*, Viros summe venerandos, et ad cineres usque colendos. Didicit in hac classe intelligere Iul. Caesarem, Curtium et Phaedrum et in patrium sermonem eos convertit; historiam romanam et graecam, historiam polonicam inde ab initio usque ad Jagellonem ordine didicit enarrare; percepit insuper principia juris naturae et juris politici, matheseos elementa et physices; in gallicis genus epistolare, et de apologis ut ajunt, genus.

Anno 1808. in Tentamine scholastico publico publica laude affectus est. Rector et Professores praeclarissimi ejus nomen solenniter pronuntiandum praebuerunt Viro Illustrissimo, Excellentissimo, Amplissimo, Comiti *Stanislawo de Potocki*, Praesidi Senatus de summa republica, et Praesidi Consilii rei scholasticae Supremi. Idem quoque hoc die solempni in classem Quintam transductus est, ubi Professoribus *Beichtio* et *Wolski* ducibus summo studio historiae et universalis et patriae addiscendae tenebatur. Latinis in litteris pertractandis opera usus est Professorum *Bentkowski* et *Beichtii*, ei *Salustii* Bellum Catilinar. et *Iugurthin*; *Virgilii* *Aeneidos* libros priores et *Ovidii* *Metamorphoses* selectas illustrantium. Logicae partem Prof. *Wolski* et posteriorem Prof. *Dąbrowski* ad *Condillacii* *Compendium* ei praeceperunt. Gallica Prof. *Rousseau* eum docuit, et hanc in finem non solum exercitia scribendi dedit, sed copiam quoque commode discerendi ei fecit.

In Examine publico 1809. iterum laude dignum deprehensum Professores tradiderunt Viro Illustrissimo, Excellentissimo Celeberrimo, Comiti *Alexandro de Potocki*, Securitatis publicae in Ducatu *Varsaviensi* Curatori Supremo et a Consillis summis rei scholasticae et paedagogicae ejusdem Ducatus. Sexto ordine nunc adscriptus studia continuavit primo philosophica, ex institutione Rectoris Lycei *Linde* et Professoris *Dąbrowski*. Ac prior praceptor eum multa cum cura imbueret studuit ad Elementa philosophiae moralis, hoc quidem systema cum *Ciceronis* in *Officiis* doctrina coniungendo. Posterior ei dogmata diligenter exposuit historiae philosophiae. In lingua gallica Prof. *Rousseau* tradidit genus dramaticum de tragoedia, eumque exercuit in

genere scribendi et dicendi. In Polonico sermone Professoris *Bentkowski* scholis assidue et lubenter interfuit, totam litteraturam tradentis et exercitia et scribendi apte et dicendi proponentis. Idem hunc in sinem auctores patriae linguae lectissimos præbuit imitandos. A Professore *Beichtio* septentrionale bellum ei enarratum est et historia antiqua universalis. In mathematicis stereometriam et trigonometriam percepit duce Professore *Dąbrowski*. Professores *Tymmius* et *Zacharewicz* Anthropologiam et Botanici ei tradiderunt: et excursionibus quoque per hanc quidem ætatem semper interfuit. Scholis ichnographicis, quas Prof. *Vogel* habuit, in omnibus classibus diligenter idem vacavit. Ac Studiis privatis ea quæ deerant, complevit, v. c. jus oeconomico-politicum, cujus scientiam debet Professori *Wolski*, Viro æstumatissimo. Valedicturus nunc huic Scholæ, ut in Academia Lipsiensi præcipue Oeconomice publicæ, siue Cameralibus, ut dicuntur, operam navem, gratias quas animus fert, maximas ago et Rectori et Professoribus, Viris summo opere venerandis, dignissimis. Vestri memoriam sæpenumero et quam lubentissime recolam. Valet, Præceptores dilectissimi, mihi que favete.

V. Marcelli *Królikiewicz*.

Ego, Marcellus *Królikiewicz*, Pankii, in Palatinatu Calisiensi prope Czenstochoviam pago, generosa stirpe natus 1792., apud Parentes a magistro domestico institutus sum, et rudimenta linguae potissimum patriæ didici. Anno ætatis duodecimo in scholam Silesiæ Oppoliensem deductus et in ea per biennium ad gallicæ et latinæ linguae, ad mathesis et historię silesiæ elementa prima imbutus sum; præcipue tamen magistris germanicæ linguae operam dedi. Bello autem orto, ad Parentes ipsi jubentibus, redii, iterumque privo doctore in tres quatuor menses usus sum. Aestate anni 1807. curæ Rectoris et Professorum Lycei, quod Varsaviæ floret, pater me tradidit. Ac hic initio Ordini tertio adscriptus, post aliquot vero menses, quum novum doctrinarum cursum inciperent, in Quartam classem traductus sum, ubi, Professoribus dignissimis *Wolski*, *Bentkowski* et *Rousseau* ducibus, in latina ac gallica lingua et in historia tantum profeci, ut Jul. Cæsarem, Curtium, Corn. Nepotem et Siefertii Chrestomathiam gallicam intelligerem, in utraque lingua pensa ad scribendum dictata qualitercunque tractarem, sermone gallico satis perspicue loquerer et summas res historię patriæ usque ad Jagellonem ordine narrarem. In Examine publico anniversario 1808. me laude impertiverunt præceptores æstumatissimi, meque publice laudandum tradiderunt Viro Illustrissimo, Excellentissimo, Clarissimo, Comiti *Stanislaw de Potocki*, Præsidi Senatus de summa republica et Præsidi Consilii Supremi rei scholasticæ in Ducatu Varsaviensi. Tum quoque præceptores ad classem Quintam me eveherunt. Hic disciplinas, ut Logicam, Historiam, Antiquitates, Litteraturam gallicam et germanicam haudquaquam negligens maxime studio poetarum latinorum, Ovidii et Virgilii, quos Professores *Beichtius* et *Bentkowski* illustrabant, tenebar. His enim non linguae solum et rerum antiquarum scientiam auxi, sed sensum quoque pulchri et elegantię excitavi et acui. Accedebat studium picturæ linearis, quod Scholis incendebatur Professoris *Vogel*, cui omnes in hac arte profectus debeo qualescunque.

Anno 1809. in Examine publico iterum laudatus et in classem supremam euectus sum, ubi historiam patriam ac universalem finivi, et Livium, Ciceronem Horatiumque, a Professoribus *Dąbrowski* et *Stoephasio* illustratos, lubenter et haud sine fructu legi. Interfui præterea scholis mathematicis, physicis et chymicis Professorum *Łęski* et *Dąbrowski*, Zoologiæ, Anthropologiæ, Botanicæ et Mineralogiæ Prof. *Tymmi* et *Zacharewicz*; horumque ex institutione multum voluptatis utilitatisque cepi. Etiam prælectiones rei saltuariæ publicas frequentandi occasio mihi data est in Lyceo. Ratione gallicæ linguae præ ceteris versatus sum in legendis poetis *Voltaire* et *Racine*.

Rectorem Lycei, summe venerandum, Philosophiæ morales Systema tradentem et in Ciceronis Officia commentantem audivi: ac multum est, quod Viro huic debeo in iudicio veri rectique excolendo: id quod lubenti et grato animo confiteor et absens etiam usque confitebor. Discedam enim ex hac sede Musarum pie colenda, ut altioribus disciplinis, in primis Oeconomiae publicæ seu Cameralibus in Academia Lipsiensi operam navem. Deinde Lipsia Freybergam me conferam, et ad studium Mineralogiæ, Cameralium præcipuè partis, duce Wernero, V. C. me applicabo. Scholæ vero Præceptorum Lycei Varsaviensis carissimorum animo meo quam fixissimè inhærebunt.

Na koniec, dla wygody Prześwienney Publicznosci, dodaie się rozkład godzin o ktorej z iakięy nauki dawany ma bydź na popisie Examen; a tak:

w Poniedziałek dnia 24go Września przed Południem: od 9tęy do 11½ ięzyk Polski przez wszystkie Klasy; od 11½ do 12tęy ięzyk Francuzki w Klafsie pierwszey i drugiey. — Po południu: od 3ey do 5ey ięzyk Francuzki w Klafsach 3, 4, 5, i 6ey. Od 5ey do 6ey, ięzyk Łaciński w Klafsach 1, 2, i 3ey.

We Wtorek, dnia 25go Września przed Południem: od 9ey do 10½ ięzyk Łaciński w Klafsie 4, 5, i 6ey. Od 10½ do 11 ięzyk Grecki i Rossyyki. Od 11ey do 12ey Jeografia i Historia powszechna aż do 4ey Klasy. — Po południu: od 3ey do 4ey Historia powszechna i ięzyk Niemiecki w 5ey i 6ey Klafsie. Od 4ey do 4½ Mitologia i Starożytnosci. Od 4½ do 6ey Arytmetyka i Jeometrya aż do Klasy 4ey.

*We Srodę dnia 26go. — przed Południem: od 9ey do 10ey Matematyka w Klafsie 5ey i 6ey. Od 10ey do 11ey Fizyka. Od 11ey do 12ey Historia naturalna i Chemia w Klafsie 5ey i 6ey. — Po południu od 3ey do 3½ Historia naturalna w Klafsach niższych. Od 3½ do 4ey Filozoficzne nauki. — Poczem ieden z uczniow zegnajacych naszą szkołę, Franciszek Trzeciński, w hołdzie powinney czeci Wielkiemu NAPOLEONOWI deklamowac będzie wyimek z dzieła ieszcze nie-drukowanego JW. Serry, Rezydenta Francuzkiego, *Commentarii de bello Sarmatico*, w rękopismie nam Iaskawie udzielony, w ięzyku Łacińskim; tenze wyimek po Polku będzie deklamowany, przez Ferdynanda Walewskiego. Imieniem zaś wszystkich pięciu uczniow odchodzacych od nas do Lipska na Uniwersytet, zegnac będzie Instytut mową w ięzyku Polkim Józef Minasowicz, ięzykiem Łacińskim Piotr Chelmicki.*

Czytanie Promocyi i rozdawanie Nagrod, uroczystosc tę zakończy.

BIBLIOTEKA
KSIĘGOZBIÓR
MARCINA ZAMOYSKIEGO

12160 -KZ